

2016

SUOMEN ASEVALVONTARAPORTTI

SAFERGLOBE

Suomen asevalvontaraportti
2016

8. vuosikerta
ISSN: 2342-3447
ISBN: 978-952-6679-11-2 (painettu)
978-952-6679-10-5 (pdf)

Julkaisija: SaferGlobe
Päätoimittaja: Kari Paasonen
Toimituskunta: Mira Kajo, Anne Koivula, Elli Kytömäki, Johannes Lehtinen,
Honna Marttila, Jarmo Pykälä, Mert Sasioglu, Milja Suihko, Timmy Trümpler,
Ville Uusitupa, Nora Westerlund
Sähköposti: armscontrol@saferglobe.fi
Ulkoasu ja taitto: Mikko Branders
Kannen kuva: Zak Smith, Competition Dynamics

Painopaikka: Next Print, Helsinki

Suomen asevalvontaraportin tilaukset www.holvi.com/shop/saferglobe.

SaferGlobe on riippumaton ajatushautomo, joka tekee tutkimusta ja kehittää työvälineitä kestävän rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi.

Tämän raportin julkaisua ovat tukeneet Amnesty International Suomen osasto, Lääkäriin sosiaalinen vastuu, Suomen Rauhanliitto sekä Suomen Sadankomitea.

Lisätietoja: www.saferglobe.fi

SISÄLLYSLUETTELO

- 4 Tiivistelmä
- 5 Johdanto

OSA I ASEVALVONTA

- 7 Asevalvonta maailmanlaajuisesti
  - 11 LAATIKKO 1: ASEKAUPPASOPIMUKSEN ENSIMMÄINEN RAPORTOINTIKERTA
- 12 Asevalvonta Suomessa
  - 17 LAATIKKO 2: SUOMEN ASEVIENTIÄ RAJOITTAVAT MONET KANSAINVÄLISET VELVOITTEET

OSA II ASEKAUPPA

- 19 Maailman sotatuotekauppa 2015
  - 23 TAPAUSTARKASTELU MAAILMAN SOTATUOTEKAUPASTA: SAKSALAISASEITA KÄYTETTIIN IHMISOIKEUSRIKKOMUKSIIN MEKSIKOSSA
  - 24 LAATIKKO 3: PUOLUSTUSMENOILLA OIKEUTETAAN EU:N BUDJETTISÄÄNNÖSTEN RIKKOMINEN
- 25 Suomen asevienti 2015
  - TAPAUSTARKASTELUITA SUOMEN ASEVIENNISTÄ:
    - 31 PATRIAN KAUPAT MONINKERTAISTANEET SUOMEN ASEVIENNIN ARABIAN NIEMIMAALE
    - 32 PANSsarIVAUNUJA SUOMEN KAUTTA BOKO HARAMIN VASTAISEEN TAISTELUUN
    - 32 TURKIN TURVALLISUUSVIRANOMAISILLE LAPUAN PATRUUNOITA
    - 33 ASEVIENTEJÄ AUTORITÄÄRISEEN TURKMENISTANIIN
    - 33 SUOMALAINEN JA ISRAELILAINEN ASETEOILLISUUS YHTEISTYÖSSÄ
- 35 Suomen asetuonti 2015
  - 39 LAATIKKO 4: KUSTANNUSSÄÄSTÖJÄ POHJOISMAIDEN YHTEISILLÄ SOTATUOTEHANKINNOILLA
- 40 Lähteet
- 44 Lyhyt sanasto

Taulukot

- 9 TAULUKKO 1. MUUTOKSET ASEVALVONTASOPIMUKSISSA 1.8.2015–31.7.2016
- 16 TAULUKKO 2. SUOMEN VIENTIVALVONNAN LÄPINÄKYVYYS

Kartat

- 20 KARTTA 1. MAAILMAN SOTATUOTEKAUPPA 2015
- 26 KARTTA 2. SUOMEN ASEVIENTI 2015
- 36 KARTTA 3. SUOMEN ASETUONTI 2015

Kuviot

- 14 KUVIO 1. SUOMEN VIENTILUPAJÄRJESTELMÄ
- 25 KUVIO 2. SUOMEN ASEVIENTI 2015
- 28 KUVIO 3. SOTATUOTEVIENNIN KEHITYS 1999–2015
- 29 KUVIO 4. KAKSIKÄYTTÖTUOTTEIDEN VIENTILUPIEN MÄÄRÄN KEHITYS 2011–2015
- 30 KUVIO 5. KAKSIKÄYTTÖTUOTTEIDEN VIENTILUPIEN JAKAUTUMINEN MAANOSITTAIN 2015

TIIVISTELMÄ

Suomen asevalvontaraportissa käsitellään sekä Suomessa että maailmanlaajuisesti tapahtuneita viimeaikaisia kehityksiä asevalvonnassa ja asekaupassa.

Keskeisiä teemoja kansainvälisessä asevalvonnassa viimeksi kuluneen vuoden aikana olivat kansainvälisen asekauppasopimuksen toimeenpääntö ja ydinturvallisuus. Vuonna 2014 voimaan astuneen asekauppasopimuksen jäsenmäärä kasvoi, mutta erityisesti joidenkin suurien aseviejämaitten sitoutuneisuus tehokkaaseen asevalvontaan herätti huolta. Ydinturvallisuuden alalla Iranin ydinohjelmaan liittyneet pakotteet poistettiin, Intia ei hyväksytty ydinalan viejämaitten ryhmään, ja Pohjois-Korea jatkoi ydinkokeita. Ydinaseita koskeva kieltosopimus eteni.

Suomessa asevalvonnan osalta herättivät keskustelua erityisesti Suomen aseviennit Lähi-itään sekä se, että Suomi vastusti EU:n asedirektiivin kiristämistä. Suomi on vastustanut direktiivin kiristämistä, koska on pelännyt sen vähentävän Suomen puolustuksen uskottavuutta. Kesällä 2016 sisäministeriön poliisiosasto ei ollut selvillä siitä, että sen vastuulla oli kidutusvälineiden vienti- ja tuontilupahakemusten käsittely ja raportointi Euroopan komissiolle. Suomen asevientä rajoittaa kansallisen lainsäädännön ohella kansainvälisen oikeus, jonka soveltaminen on kuitenkin käytännössä haasteellista.

Maailman sotatuotekauppa on 2000-luvulla ollut kasvussa. Keski- ja Itä-Euroopassa sotilasmenot nousivat voimakkaasti vuonna 2015 Ukrainan sodan vuoksi. Etelä-Kiinan merta ympäröivien valtioiden varustelumenot kasvoivat merialuetta koskevan aluekiistan takia. Syyrian ja Jemenin sisällissodat sekä muut alueen jännitteet puolestaan pitivät yllä asevarustelua Lähi-idässä. Saudi-Arabian sekä eräiden muiden valtioiden kautta Euroopasta on kulkeutunut runsaasti aseita Syyriassa ja Jemenissä toimiville ryhmittymille. Maa-

ilman sotatuotekauppaa koskien raportissa esitellään tarkemmin tapaus, jossa Saksasta Meksikoon vietyjä rynnäkkökivääreitä käytettiin ihmisoikeusrikkomuksiin. Raportissa kiinnitetään huomiota myös siihen, että Ranskalle on annettu lupa rikkoo EU:n budjettisääntöjä puolustusmenojen lisäämiseksi.

Suomen sotatuoteviennin arvo vuonna 2015 oli 99 miljoonaa euroa. Suurimmat sotatuoteviennit tehtiin Etelä-Afrikkaan ja Saudi-Arabiaan. Ensimmäistä kertaa vuodesta 2002 alkavan tilastoinnin aikana EU ei ollut Suomen sotatuoteviennin merkittävin kohdealue. Kaksikäyttötuotteille myönnettyjen vientilupien määrä on vuosina 2015 ja 2014 ollut korkea verrattuna aiempiin vuosiin. Vuonna 2015 siviiliasetta vietettiin Suomesta 77 miljoonalla eurolla. Raportissa tarkastellaan lähemmin joitain Suomen asevientejä. Suomesta myytiin panssariajoneuvoja Arabiemiirikuntiin SaferGloben arvion mukaan 70 miljoonalla eurolla. Kyseenalaisista asekuljetuksista epäilty tšekkiläinen yritys sai valtioneuvostolta luvan viedä 40 panssariajoneuvoa Suomen kautta Nigeriaan. Suomesta vietettiin tarkkuuskivääreitä Turkmenistaniin ja patruunoita Turkkiin huolimatta maiden ihmisoikeusrikkomuksista ja Turkin hallinnon ja Kurdistanin työväenpuolueen välisestä konfliktista. Suomalaisen ja israelilaisen aseeteollisuuden yhteistyö jatkui.

Suomen Puolustusvoimat käytti sotatuotteiden hankintaan vuonna 2015 liki puoli miljardia euroa. Suomen puolustusmateriaalipoliittisen strategian mukaisesti suurimmat hankinnat tehtiin EU- ja Nato-maista sekä Pohjoismaista. Tykistöammukset muodostivat suurimman hankintakokonaisuuden. Suomi, Tanska, Norja ja Ruotsi allekirjoittivat sotatuotteiden yhteishankintasopimuksen, jolla on tarkoitus saavuttaa kustannussäästöjä ja tiivistää yhteistyötä. Sopimus on Euroopassa ainutlaatuinen.

JOHDANTO

Maailma on monella mittarilla mitattuna muuttunut rauhanomaisemmaksi vuosikymmenten kuluessa. 2000-luvulla aseellisiin konflikteihin liittyvissä taisteluissa on joka vuosi kuollut alle 20 ihmistä miljoonaa maapallon asukasta kohti. Korean sodan aikana vuonna 1950 vastaava luku oli yli 200, seuraava piikki vuonna 1971 Vietnamin sodan aikaan lähenteli sataa¹. Vastaavalla tavalla laskettuna toisen maailmansodan vuosina kuolonuhreja oli tuhansia jokaista miljoonaa maailman ihmistä kohti². Huolimatta ajan myötä tapahtuneesta positiivisesta kehityksestä aseelliset konfliktit aiheuttavat yhä valtavaa inhimillistä kärsimystä, heikentävät talouskasvua ja kuluttavat luonnonvaroja³. Asekaupalla on osansa näiden konfliktien syttymisessä ja erityisesti niiden pitkäikäisyydessä.

Asekauppa ja erityisesti Suomen aseviennit epävakaille alueille ovat herättäneet keskustelua myös Suomessa. Toisaalta Suomen asevientejä on puolustettu sillä, että euromääräisesti vienti on verraten vähäistä.

On totta, että verrattaessa maailman suurimpiin aseviejiin Suomen osuus maailman asevientistä on pieni. Suomi on kuitenkin 2000-luvulla ollut maailman 23. suurin aseviejä, ja jos valtioiden asevientit suhteutetaan väkilukuun, Suomen sijoitus on 13. Kun ottaa huomioon, että maailmassa on noin 200 valtiota, Suomi sijoittuu vertailussa ennemmin kärki- kuin häntäpäähän⁴.

Suomi on erityisen merkittävä viejä tietyissä tuoteryhmissä. Säähavaintolaitteilla on nykyaikaisessa sodankäynnissä keskeinen rooli esimerkiksi tykistön osumatarkkuuden takaamisessa. Suomalaisella Vaisalalla on hallussaan merkittävä osuus sotilaskäyttöön tarkoitettujen säähavaintolaitteiden maailman markkinoista. Yhtiö on myynyt säähavaintolaitteitaan muun muassa Intian ja Pa-

kistanin asevoimille, jotka taistelevat Kashmirissa toisiaan vastaan^{5,6,7}.

Merkittävää ei kuitenkaan ole vain se, kuinka paljon aseita viedään, vaan myös se, minne ja kenen käyttöön aseet menevät. Ruotsi vie sotatuotteita moninkertaisesti verrattuna Suomeen. Ruotsin ulkoministerin arvosteltua Saudi-Arabian ihmisoikeustilannetta Ruotsi päätti maaliskuussa 2015 olla uudistamatta Ruotsin ja Saudi-Arabian välistä sopimusta puolustusteollisesta yhteistyöstä. Sopimuksen olisi arvioitu olleen miljardien kruunujen arvoinen ja sopimuksen purkaminen tarkoitti käytännössä, että Ruotsi lopetti asevientit Saudi-Arabiaan^{8,9}. Suomi puolestaan solmi Saudi-Arabian kanssa kesäkuussa 2015 yhteisymmärryspöytäkirjan edistääkseen suomalaisten aseiden vientiä alueelle¹⁰. Kun yhteisymmärryspöytäkirja solmittiin, Jemenin sisällissodassa taistelemaa Saudi-Arabian johtamaa liittoumaa oli jo syytetty sotarikoksista¹¹.

Moni laittomaan asekauppaan päätenyt ase on ensimmäistä kertaa myyty laillisesti ja vasta myöhemmin jälleenviety laittomasti. Esimerkiksi Suomen myöntämää asevientilupaa Qatarin on kritisoitu juuri sen vuoksi, että aseet saattaisivat jatkaa matkaansa Qatarista sisällissodan keskellä olevaan Libyaa¹². Aseiden pitkän käyttöiän vuoksi ne voivat päätyä konflikteihin vielä vuosikymmenten kuluttua niiden ensimmäisestä myynnistä. Viimeksi on ollut vahvoja epäilyksiä, että suomalaisia 1970-luvulla valmistettuja rynnäkkökiväärejä olisi käytetty juuri Libyassa¹³.

Vääriin käsiin joutuneita suomalaisia aseita ei enää voida saada takaisin. Nyt tehtävät päätökset vaikuttavat siihen, missä suomalaisia aseita käytetään jatkossa. Tehokas asevalvonta on yksi keino mahdollistaa, että maailma muuttuu aiempaa rauhallisemmaksi myös tulevina vuosikymmeninä.

Osa I

Asevalvonta

ASEVALVONTA MAAILMAN- LAAJUISESTI

ROBOTTIASEET HAASTAVAT ASEVALVONTAA

Robottiaseet eli autonomiset aseet nousivat marraskuussa 2012 kansainväliselle asevalvonnan asialistalle¹⁴. Niitä käsittelevä kokous pidettiin hujikuussa 2016 Genevessä¹⁵. Kyse on autonomisista, täysin ilman ihmisen ohjausta toimivista asejärjestelmistä, jollaisia ei nykyisin ole käytössä¹⁶.

Kokous päätti esittää perustettavaksi asiantuntijaryhmää, joka selvittäisi autonomisten aseiden käyttöön liittyviä teknisiä ja oikeudellisia kysymyksiä¹⁷. Esitys asiantuntijaryhmän perustamisesta on myönteinen kehityksikälä, että se osoittaa valtioiden sitoutuneen autonomisten aseiden sääntelyyn. Suomi korosti puheessaan, että kansainvälisen humanitaarisen oikeuden tulee päteä myös autonomisten asejärjestelmien kohdalla. Lisäksi Suomi kannatti esitystä asiantuntijaryhmän perustamisesta¹⁸.

ASEKAUPPASOPIMUKSEN TOIMEENPANOSSA EDISTYSTÄ JA HAASTEITA

Jouluna 2014 voimaan astuneen kansainvälisen asekauppasopimuksen (Arms Trade Treaty, ATT) ensimmäinen vuosi oli täynnä käännteitä ja toimintaa niin sopimuksen järjestelyiden kuin asekaupan kehityksenkin kannalta¹⁹. Sopimuksen jäsenmäärä kasvoi 69:stä 87:ään. Lisäksi lähes 50 valtiota on allekirjoittanut sopimuksen ja muutamats muut valtiots, kuten Kanada, ovat ilmoittaneet liittyvänsä siihen lähiaikoina²⁰. Osallistujamäärän voidaan olettaa kasvavan myös lähivuosina. Jotkin suuret asetuottajamaats ovat kuitenkin edelleen sopimuksen ulkopuolella, ja sopimukseen osallistuminen on melko vähäistä esimerkiksi Aasiassa ja eteläisessä Afrikassa.

Asekauppasopimuksen toimeenpanoa tukemaan perustettiin sihteeristö. Sopimuksessa mukana olevat maats kokoontuivat osapuolokokouksiin elokuussa 2015 Cancunissa ja elokuussa

Suomi korosti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden pätevyyttä myös autonomisten asejärjestelmien kohdalla.

Siinä missä asekauppasopimuksen kasvava osallistujamäärä on kerännyt kiitosta, sopimuksen käytännön vaikuttavuus on saanut osakseen arvostelua.

Pienaseohjelman työ tuntuu ajoittain jäävän muiden kansainvälisten aloitteiden varjoon.

2016 Genevessä²¹. Suomi, joka oli ajanut asekauppasopimusta aktiivisesti jo neuvotteluprosessin aikana, ilmoitti halukkuutensa toimia vuoden 2017 syyskuussa järjestettävän osapuolikonkokouksen puheenjohtajana, ja tehtävään valittiin asevalvonta-asioiden suurlähettiläs Klaus Korhonen. Tapoamisten lisäksi sopimuksen tiimoilta on vaihdettu maaraportteja osapuolten kesken asevienneistä ja -tuonneista sekä lainsäädännöstä.

Siinä missä sopimuksen kasvava osallistujamäärä on kerännyt kiitosta, sopimuksen käytännön tehokkuus ja vaikuttavuus ovat saaneet osakseen arvostelua. Erityisesti muutamien aktiivisten sopimusosapuolien kuten Ison-Britannian jatkuva asekauppa Lähi-itään on aiheuttanut kritiikkiä mediassa ja kansalaisjärjestöjen keskuudessa²². Toinen huolenaihe liittyy osapuolten todellisiin resursseihin luoda ja ylläpitää tehokasta asevalvontaa. YK ja esimerkiksi Euroopan unioni ovat aloittaneet useita tukiohjelmia sopimuksen tehokkaalle toimeenpanolle ja laajentamiselle uusiin maihin. Itse sopimuksessa perustettiin tätä tarkoitusta varten erityinen rahasto.

YK:N PIENASETOIMINNAN LASKUSUHDANNE KÄÄNTYMÄSSÄ?

Kesäkuussa 2016 järjestettiin New Yorkissa YK:n pienaseohjelman (nk. Programme of Action, PoA) osapuolikonkokous²³. Sen yhteydessä on vuodesta 2006 tarkasteltu myös kansainvälisen aseiden jäljitysasiakirjan toimeenpanoa. Kokous onnistui pitkien neuvottelujen lopuksi saavuttamaan yksimielisyyden loppuasiakirjasta. Asiakirjaa kiiteltiin muutamista vahvoista sanamuodoista, mutta arvosteltiin konkreettisten muutosehdotusten tai uusien toimien puutteesta pienaseiden laittoman kaupan kitkemiseksi. Ehkä merkittävin muutos aiempaan oli YK:n kestävä kehityksen tavoitteiden sisällyttäminen toimintaohjelmaan

erilaisten kansallisten ja alueellisten indikaattoreiden kautta. Lisäksi pienaseriisuntaan luvattiin jatkossa panna enemmän²⁴.

Pienaseohjelman ensimmäisinä vuosina perustettiin monia uusia tukiohjelmia, ja esimerkiksi asekeräykset ja aseiden tuhoamisseremoniat saivat huomattavasti medianäkyvyyttä. Sen jälkeen pienaseohjelman työ on ajoittain tuntunut jääneen muiden kansainvälisten aloitteiden, kuten asekauppasopimusprosessin, varjoon, ja pienaseriisuntaan kohdistetut varat ovat vuosia olleet laskussa. Myös kokouksissa on koettu ongelmia. Toisaalta asekauppasopimuksen voi katsoa nostaneen pienaseohjelman huomioarvoa: erityisesti monet Afrikan valtiot, joiden ongelmana on nimenomaan pienasekaupan rajoittaminen, ovat aktivoituneet uudelleen pienaseohjelman toimeenpanossa ja kampanjoinnissa. Nähtäväksi jää, miten pienaseohjelma kehittyy ja millaisiksi sen suhteet asekauppasopimuksen toimeenpanoon kehittyvät ennen seuraavaa, vuonna 2018 järjestettävää, tarkastelukonferenssia.

SUOMI WASSENAARIN JÄRJESTELYN PUHEENJOHTAJANA

Wassenaarin järjestely on poliittisesti sitova vientivalvontajärjestelmä, jolla valvotaan tavanomaisten aseiden lisäksi kaksikäyttötuotteiden vientiä järjestelyn ulkopuolisiin maihin. Kaksikäyttötuotteet ovat tuotteita, jotka soveltuvat sekä siviili- että sotilastolliseen käyttöön. Wassenaarin järjestelyn päätavoitteena on varmistaa, että aseiden ja kaksikäyttötuotteiden vienti ei johda epävakautta aiheuttavien asekeräytymien muodostumiseen tai esimerkiksi ihmisoikeusloukkauksiin. Järjestelyllä on yhteisiä vientivalvontalistoja, ja järjestelyyn osallistuvat maat vaihtavat tietoja sotatuotesiiroista ja muista yleisistä vientivalvontaan liittyvistä toimista. Wienistä käsin toi-

TAULUKKO 1. MUUTOKSET ASEVALVONTASOPIMUKSISSA 1.8.2015–31.7.2016

SOPIMUS	ALLEKIRJOITTANEITA YHTEENSÄ	UUDET RATIFIOINNIT/JÄSENET	RATIFIOINUT/JÄSENIÄ YHTEENSÄ	SUOMI
Asekauppasopimus	130	15	87	2013
Biologisen aseiden kieltosopimus	110	Norsunluurannikko, Angola	173	1974
Kemiallisen aseiden kieltosopimus	165	Myanmar, Angola	192	1995
Tavanomaisia aseita koskeva sopimus	50	Bahrain, Norsunluurannikko	123	1982
Rypäleaset kieltävä sopimus	108	Etelä-Afrikka, Slovakia, Ruanda, Islanti, Kolumbia, Somalia, Mauritius, Kuuba, Palau	100	ei jäsen
Ulkoavaruuden sopimus	89	Azerbaidzan	104	1967

mivassa järjestelmässä on mukana 41 valtiota²⁵.

Wassenaarin järjestelyn yleiskokousta johtaa vuonna 2016 Suomi. Suomi on ollut aktiivinen toimija järjestelyssä sen perustamisesta lähtien, ja Suomella onkin korkean teknologian maana keskeisiä kaupallisia etuja valvottavanaan. Puheenjohtajuus osuu merkittävään ajankohtaan, sillä vuosi on Wassenaarin järjestelyn 20. toimintavuosi. Meneillään on myös Wassenaarin järjestelyn sisäinen arviointi, jossa arvioidaan järjestelyn kokonaisvaltaisia strategisia kysymyksiä, vientivalvontaluetteloita, parhaita käytäntöjä ja työn tunnetuksi tekemistä järjestelmän ulkopuolisissa maissa²⁶.

IRAN, INTIA JA POHJOIS-KOREA YDINASEVALVONNAN OTSIKOISSA

Kevään 2015 epäonnistuneen ydinsulkusopimuksen (Nuclear Non-Proliferation Treaty, NPT) tarkastelukokouksen jälkeen huomio ydinasevalvonnan ja -riisunnassa siirtyi pitkälti ydinaseiden kieltoon tähtäävään prosessiin ja alueellisiin tapahtumiin. Kokouksen jälkeisiä aikoja ovat leimanneet kasvaneet jännitteet ja ydinasepolitiikan polarisoituminen erityisesti Venäjän toimien ja Aasian muuttuneen strategisen turvallisuusti-

lanteen takia.

Heinäkuussa 2015 onnistuneesti päätökseen saatetut neuvottelut Iranin ydinohjelmasta ovat johtaneet kaupan avautumiseen Iranin ja muiden maiden välillä, ja kymmenvuotisen toimintaohjelman toimeenpano etenee. Tammikuussa 2016 kansainvälinen atomienergiajärjestö IAEA totesi, että Iran on täyttänyt toimintasuunnitelman mukaiset velvoitteensa ja maan ydinohjelmaan liittyneet pakotteet poistettiin. Vastineeksi Iranin ydinohjelma asetetaan jatkuvaan ja ennennäkemättömän tiukkaan kansainväliseen valvontaan, jonka tarkoitus on taata, ettei Iran hyödynnä ydinohjelmaansa sotilaallisiin tarkoituksiin.

Myös Intia on ollut joukkotuhouksien valvontaan liittyvän keskustelun ytimessä. Sen vuodesta 2011 vireillä ollut jäsenyys ydinalan viejämaiten ryhmässä (Nuclear Suppliers Group, NSG) koki kolauksen kesäkuussa 2016. Intian ja Yhdysvaltojen aktiivisesta lobbauksesta huolimatta 48-jäseninen ryhmä ei yleiskokouksessaan Soullissa päässyt yksimielisyyteen jäsenyyshakemuksesta. Kompastuskivi on erityisesti Intian jättäytyminen ydinsulkusopimuksen ulkopuolelle. Lisäksi maalla on tiettävästi käytössään ydinaseita ja pitkälle kehitettyä ydinsulkusopimuksen alaista teknologiaa. Intian jäljillä

IAEA totesi Iranin täyttäneen toimintasuunnitelman mukaiset velvoitteensa, ja maan ydinohjelmaan liittyneet pakotteet poistettiin.

Intian jäsenyyden ydinalan viejämien ryhmässä koki kolauksen, kun yleiskokous ei päässyt yksimielisyyteen Intian jäsenyyshakemuksesta.

YK:n avoin työryhmä suosittelee, että vuoden 2017 aikana aloitetaan neuvotteledinaseet kielävästä sopimuksesta.

NSG:n jäsenyyttä haki myös Pakistan, jota ei myöskään hyväksytty jäseneksi.

Intian jäsenyysohjelmia on eri tavoilla arvosteltu sen poliittisten motiivien takia. Maan jäsenyyttä nousivat Yhdysvaltojen lisäksi ydinsulkusopimuksen ydinasevaltioiden joukosta kannattamaan Iso-Britannia ja Ranska. Kiina puolestaan on säännönmukaisesti vastustanut sekä Intian että Pakistanin jäsenyysohjelmia vedoten juuri ydinsulkusopimukseen ja tarpeeseen sitoutua sen yhteisiin pelisääntöihin NSG-jäsenyyden osana. Konsultaatiot asiasta jatkuvat²⁷.

Sen sijaan kesällä 2016 Intia liittyi ohjusteknologian valvontajärjestelyyn (Missile Technology Control Regime, MTCR). Valvontajärjestely pyrkii 35 osallistujavaltionsa kautta edistämään joukkotuhoojien kuljettamiseen pystyvien ballististen ohjusten kehittelyn läpinäkyvyyttä ja niiden teknologian leviämisen rajoittamista. Järjestelmä on vapaaehtoinen, ja siihenkin liittymiseen tarvitaan muiden osallistujamaiden hyväksyntä.

Huolestuttavia signaaleja ydinaseisiin liittyen saatiin puolestaan Pohjois-Koreasta, joka tammikuussa 2016 ilmoitti tehneensä vetypommin testirajäytyksen. Maa sanoi testanneensa ensimmäistä kertaa vetypommia atomipommin sijaan. Vuosina 2006 ja 2009 tehdyissä ydinkokeissaan maa käytti ilmeisesti plutoniumia, mutta vuoden 2013 testissä sen epäillään käyttäneen uraania. Useiden asiantuntijoiden mielestä tammikuinen räjähdys ei kuitenkaan ollut tarpeeksi voimakas ollakseen vetypommi, eikä kokeen onnistumisesta ole myöskään varmuutta. Syyskuussa 2016 Pohjois-Korea teki jälleen ydinkokeen, joka on arvioitu voimakkaimmaksi tähän mennessä.

Pohjois-Korean ydinohjelman jatkuminen ja toistuvat ilmoitukset valmistilan nostamisesta ja erilaisista lisätesteistä on otettu vastaan huolestuneena. Epäillään, että maa haluaa kehittää erityisesti ydinkärkeä, joilla

se voisi uhata Yhdysvaltoja. Keväällä 2016 Pohjois-Korea ilmoittikin testanneensa myös uudentyyppistä mannervälistä ohjusta. Nykyisellään maalla arvioidaan olevan 10–15 ydinasetta ja asearsenaalin kasvattamiseen tarvittavaa tietotaitoa^{28,29,30}.

YDINASEITA KOSKEVA KIELTOSOPIMUS SAA VAUHTIA – ILMAN SUOMEN SUORAA TUKEA

YK:n 70. yleiskokouksessa äänestettiin monista ydinaseita koskevista päätöslauselmista humanitaaristen vaikutusten lähtökohdista. Ydinaseiden kieltämistä kannatti 139 valtiota^{31,32}.

YK:n yleiskokous perusti myös työryhmän monikeskisen ydinase-riisun edistämiseksi. Työryhmä kokoontui vuoden 2016 aikana kunnianhimoisena tehtävänä määritellä konkreettiset toimet ja säädökset, joilla saavutetaan ja ylläpidetään ydinaseeton maailma³³.

Suomi ei ole erityisemmin tukenut kieltosopimuksen etenemistä ja on toimissaan korostanut ydinasevaltioiden liittymistä prosessiin³⁴. Kuten samassa työryhmässä kaksi vuotta aiemmin, Suomen ajatus ydinase-riisun edistämistä myötäilee edelleen ”rakennuspalikkalähestymistä”, joka sisältää kieltosopimuksen sijasta ydinasevaltioille sopivampia keskustelunaiheita kuin suoranaisten ydinaseiden vähentämisen.

Työryhmä hyväksyi elokuussa 2016 loppuraportin, joka suosittelee, että vuoden 2017 aikana aloitetaan neuvotteledinaseet kielävästä sopimuksesta. Suomi ei äänestänyt loppuraportin puolesta eikä vastaan.

YDINTURVALLISUUSKOKOUSTEN SARJA PÄÄTÖKSEEN

Keväällä 2016 Washingtonissa pidettiin viimeinen presidentti Obaman alulle paneman sarjan kokous, jossa käsiteltiin ydinturvallisuutta eli ydinma-

ateriaalin ja ydinteknologian leviämistä ei-valtiollisten toimijoiden haltuun. Kokouksessa valtiot raportoivat kansallisista toimistaan ydinturvallisuuden edistämiseksi. Suomi toi puheenvuorossaan esiin loppusijoitusjärjestelynsä, jolle myönnettiin vuonna 2015 rakennuslupa ensimmäisenä maailmassa³⁵.

Vähän kokouksen jälkeen astui voimaan vuonna 2005 ydinmateriaalin turvaamista koskevaan sopimukseen muotoiltu muutos, joka laajentaa ydinturvallisuusyhteistyön kansainvälisestä kuljetuksesta kotimaisiin turvatoimiin ja helpottaa nopeaa reagoitinta ydinturvallisuusrikkomuksiin³⁶.

Laatikko 1: Asekaupposopimuksen ensimmäinen raportointikerta

Yksi vuoden 2014 lopulla voimaan astuneen asekaupposopimuksen (Arms Trade Treaty, ATT) toteutumisen mittari on sopimukseen sisältyvä raportointivaatimus. Jokaisen sopimuksessa mukana olevan maan tulee toimittaa sopimuksen sihteeristölle tietoja sekä kansallisista laeistaan, järjestelmistään ja toimistaan asekaupan valvonnan aseviennistä ja -tuonnista. Lisäksi maita kannustetaan vaihtamaan tietoja hyvistä käytännöistä ja toimista, joilla voidaan estää aseiden kulkeutumista muille kuin aseiden tarkoitetuille vastaanottajille. Yleiskatsaus maiden asevalvontajärjestelmästä on koottava ensimmäisen vuoden aikana sopimukseen liittymisestä ja sitä on päivitettävä tarvittaessa. Tilastotiedot viedyistä ja tuoduista asekaupposopimuksen piiriin kuuluvista tavanomaisista aseista tulee toimit-

taa vuosittain toukokuun loppuun mennessä³⁷.

Elokuun lopulla 2016 ensimmäiset järjestelmäraporttinsa oli toimittanut 53 maata ja 46 oli jakanut tilastonsa vuoden 2015 aikana myymistään ja ostamistaan aseista³⁸. Sopimukseen kuuluu tämän raportin kirjoitushetkellä 87 maata, joista 63:n olisi pitänyt toimittaa vähintään järjestelmäraporttinsa kesäkuuhun mennessä. Näin ollen on selvää, että läheskään kaikki maat eivät ole täyttäneet raportointivelvollisuuksiaan. Suomi raportoi sekä toimeenpanosta että aseirroistaan määrällisten puitteissa. Raportoinnin tarkkaa muotoa ei ole määrätty, mutta elokuun 2016 lopussa Genevessä järjestetyssä toisessa osapuolikokouksessa hyväksyttiin pohjat, joita maita kannustetaan käyttämään tulevissa raporteissaan.

Tällä hetkellä valtiot voivat valita, mitä asetyyppejä raportointiin sisällyttävät, kunhan tiedonvaihto kattaa vähintään YK:n tavanomaisen aseiden rekisteriin kuuluvat luokat sekä pienaseet. Ammuksia

Vuonna 2006 perustetun ydinterrorismin vastaisen globaali-aloitteen tarkoituksena on estää ydin- ja radioaktiivisten aineiden käyttö terroristisiin tarkoituksiin.

SaferGlobe julkaisi yhteistyössä hollantilaisen CCSL-tutkimusinstituutin (Centre for Conflict and Security Law) kanssa raportin Ten Years of the Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism (GICNT): Strengths, Challenges and the Way Forward.

Raportti on ladattavissa SaferGloben verkkosivuilta: <http://www.saferglobe.fi/wp-content/uploads/2016/06/gicnt_report_2016.pdf>

tai aseiden osia ei ole pakollista raportoida. Sopimusosapuolet voivat myös itse määrittellä, haluavatko ne raporttinsa julkisesti saataville vai rajoitetuksi vain muiden sopimukseen kuuluvien maiden käyttöön. Sekä raportointiluokkien löyhä määrittely että erityisesti mahdollisuus rajoittaa raporttien julkaisua on saanut osakseen kritiikkiä erityisesti kansalaisjärjestöiltä, ja niiden on nähty olevan jopa askel taaksepäin asekaupan avoimuudessa. Toisaalta ainoastaan kaksi maata on tätä kirjoitettaessa päättänyt rajoittaa raporttiansa saatavuutta; Slovakia ei ole halunnut julkiseksi vuoden 2015 vienti- ja tuontiraportointiaan, ja Nigeria on päättänyt rajata kansallista asekaupan valvontaa käsittelevän raporttinsa ainoastaan asekaupposopimukseen kuuluvien maiden käyttöön. Raportointi alkanee asettua uomiinsa vuosien 2016–2017 aikana. Kun yhä useammat uudet maat toimittavat raporttinsa, on myös helpompi nähdä, mihin suuntaan tämä potentiaalisesti tärkeä asekaupan avoimuuden väline kehitty.

ASEVALVONTA SUOMESSA

SOTATUOTTEIDEN VIENTILUPIEN MÄÄRÄ NOUSI KOLMANNEKSELLA

Sotatuotteille myönnettiin vuonna 2015 reilut 300 vientilupaa, mikä on kolmanneksen enemmän kuin edellisvuonna. Yli puolet myönnettyistä luvista suuntautui EU ja ETA-maihin. 11 lupaa annettiin valtioneuvoston päätöksellä johtuen vientien taloudellisesta arvosta tai ulko- ja turvallisuuspoliittisesta merkittävydestä. Vientilupien hakemisesta ja käsitlemisestä Suomessa kertoo tarkemmin seuraavalta aukeamalta löytyvä kuvio 1, Suomen vientilupajärjestelmä.

Valtioneuvoston myöntämistä luvista yksi koski panssaritujen ajoneuvojen kuljetusta Suomen kautta Nigerian armeijalle, mitä käsitellään sivulla 32. Valtioneuvoston päätettäviksi menivät myös Sako Oy:n tarkkuuskivääreiden ja niiden varaosien vientiluvat Etelä-Afrikkaan ja Kanadaan, sekä Robonic Ltd. Oy:n miehittämättömien ilma-alusten lähetyshalustojen vientilupa, jossa määräämiksi oli merkitty Yh-

dysvallat ja Kanada. Kyseiset lupahakemukset ovat todennäköisesti menneet valtioneuvoston käsiteltäviksi vientien taloudellisen merkittävyyden vuoksi. Lisäksi valtioneuvosto myönsi luvan viedä Arabiemiirikuntiin Patrian panssaroituja ajoneuvoja, Componenta Finland Oy:n valuaihioita sekä Boomeranger Boats Oy:n veneitä ja lämpökamerajärjestelmiä. Noptel Oy sai valtioneuvostolta luvan viedä etäisyysmittareita Ukrainaan.

Sako sai viennilleen kolme uutta kohdemaata. Valtioneuvosto myönsi sille luvan kiväärien ja niiden varaosien viemiseksi Turkmenistanin puolustusministeriölle. Vuonna 2012 vastaava lupahakemus vielä evättiin. Lisäksi Sako sai puolustusministeriöltä luvan viedä kivääreitä sekä pimeännäkölaitteita Senegalin puolustusvoimille, ja keväällä 2016 valtioneuvosto antoi Sakolle luvan tarkkuuskiväärien, äänenvaimentimien ja kiikaritähäntämien viennille Uzbekistanin puolustusministeriölle³⁹.

Kielteisiä vientilupapäätöksiä tehtiin vuoden 2015 aikana kolme. Nop-

telille annettiin kielteinen päätös koskien viiden etäisyysmittarimoduulin vientiä Venäjälle. Vientiluvan epäämisen taustalla lienee Ukrainan kriisin jälkeen Venäjään kohdistuva EU:n asevientikielto. Myös Miilux Oy:n vientilupahakemus Venäjälle suuntautuvaa yli tuhannen tonnin suojausteräsvientiä varten hylättiin. Yritys on aiempina vuosina saanut vastaavia vientilupia Venäjälle. Kolmas hylätty vientilupahakemus koski Irakiin vietävää sirpalesuojajärjestelmää. Tuotteen vientilupaa haki riihimäkeläinen KennoTech. Ulkoasiainministeriön mukaan vientiluvan epäämisen taustalla vaikuttaa muun muassa huoli tuotteiden loppukäytön valvonnasta⁴⁰.

LÄHI-IDÄN VIENNI PUHUTTAVAT

Vuonna 2014 ulkoasiainministeriö kertoi Suomen tiukentaneen vientivalvontaa ja olevan kriittinen Saudi-Arabiaan ja muihin Lähi-idän maihin tehtävän viennin suhteen⁴¹. On jäänyt epäselväksi, mitä tiukentunut vientivalvonta käytännössä tarkoittaa. Myös vuonna 2015 Lähi-itään myönnettiin useita vientilupia useille eri yrityksille. SaferGlobe kysyi asiaa ulkoasiainministeriöstä, josta vastattiin, että Suomi tekee Lähi-itään suuntautuvien vientilupien kohdalla tapauskohtaisen harkinnan ja pyrkii noudattamaan EU:n yleislinjaa⁴².

Suomi allekirjoitti kesäkuussa 2015 Saudi-Arabian kanssa yhteisymmärryspöytäkirjan maiden välisestä puolustusmateriaalialan yhteistyöstä. Pöytäkirjalla pyritään helpottamaan suomalaisen puolustusteollisuuden toimintaa alueen markkinoilla sekä pitämään huolta, että Suomen tärkeinä pitämät seikat vientivalvonnassa tulevat huomioiduksi⁴³. Samaan aikaan Ruotsi ja Saksa olivat keskeyttäneet oman asevientinsä maahan⁴⁴.

Lisäksi helmikuussa 2016 Euroopan parlamentti kannatti asevientikieltoa Saudi-Arabiaan, ja myös muun mu-

assa Alankomaiden parlamentti esitti asevientikieltoa maahan^{45,46}. Näillä näkymin EU ei kuitenkaan ole muuttamassa virallista linjaansa, ja asevientit Lähi-itään tulevat todennäköisesti lähivuosina kasvamaan.

SUOMI VASTUSTAA EU:N ASEDIREKTIIVIN KIRISTÄMISTÄ

EU:n asedirektiivissä määritetään ehdot sille, millaisin perustein yksityishenkilöt voivat laillisesti hankkia ja pitää hallussaan aseita sekä viedä niitä EU-maasta toiseen⁴⁷. Pariisin marraskuun 2015 terrori-iskun jälkeen Euroopan komissio antoi ehdotuksen direktiivin kiristämisestä. Lakiuudistuksella halutaan estää aseiden päätyminen laittomille markkinoille ja terroristien käsiin. Ehdotuksen mukaan joidenkin itselataavien, kertatulta ampuvien, mutta sarjatuliaseita muistuttavien aseiden hallussapito myös deaktivoituna kiellettäisiin muilta kuin viranomaisilta. Lisäksi aseiden hallussapidon edellytyksiä kiristettäisiin esimerkiksi muuttamalla hallussapitoluvat määräaikaikaisiksi⁴⁸.

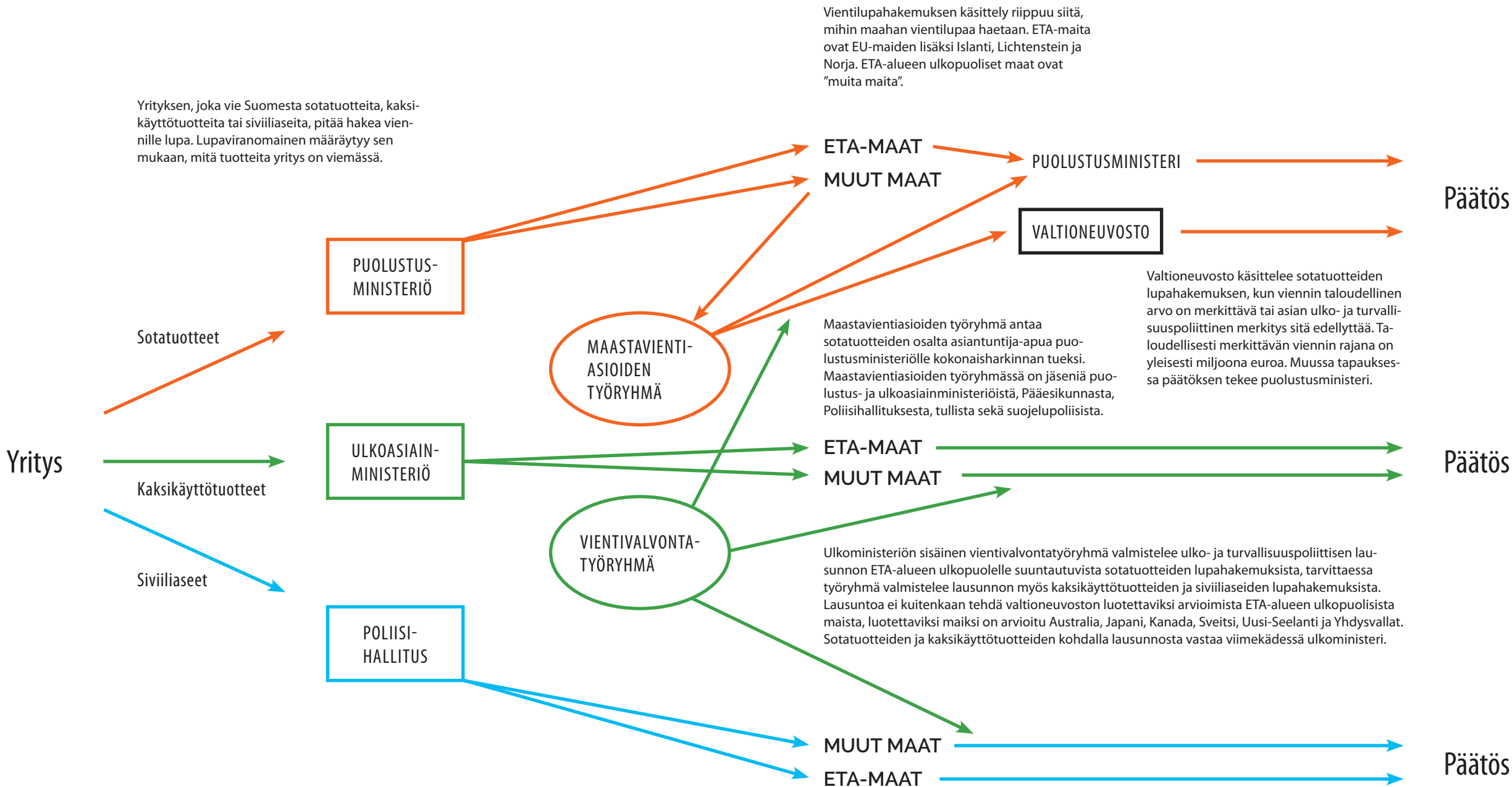
Suomi on vastustanut ehdotuksia jyrkästi ja tehnyt aktiivista vaikuttamistyötä estääkseen direktiivin tiukentamisen. Tiukentamisen on todettu vaikeuttavan reserviläisten ampumaharrastusta, joka on nähty tärkeänä Suomen maanpuolustuskyvyn ylläpitämiselle. Direktiivin tiukentamisen on pelätty heikentävän merkittävästi Suomen puolustuksen uskottavuutta⁴⁹. Lisäksi tiukennusten on esitetty vaikeuttavan metsästäjien ja muiden ase- ja ampumaharrastajien harrastustoimintaa. Rauhajärjestöt ovat olleet huolissaan Suomen pyrkimyksestä estää asedirektiivin toimeenpano. Suomen Sadankomitea totesi tammikuussa 2016 lausunnossaan oikeusministeriölle, ettei direktiivin toimeenpanolla ole mitään merkitystä Suomen puolustuskyvylle, sillä vain pieni osa reserviläisaseiden omistajista on puo-

Myös vuonna 2015 Suomi myönsi Lähi-itään useita vientilupia useille eri yrityksille.

Suomi on tehnyt aktiivista vaikuttamistyötä estääkseen EU:n asedirektiivin tiukentamisen.

Kielteisiä sotatuotteiden vientilupapäätöksiä tehtiin vuoden 2015 aikana kolme.

KUVIO 1. SUOMEN VIENTILUPAJÄRJESTELMÄ

RAPORTOINTI				
Vastuuviranomainen raportoi	kyllä	ei	kyllä	ei
LÄPINÄKYVYYS				
Raportti saatavilla verkosta 30.6. mennessä	ei	ei	ei	ei
Tietopyyntöön vastattu lakisääteisessä ajassa	ei	kyllä	ei	kyllä
Vientiluvat julkisia asiakirjoja	kyllä	ei	ei	ei
KATTAVUUS				
Sisältää taustatiedot (lainsäädäntö)	kyllä	ei	kyllä	ei
Kielteiset vientilupapäätökset	ei	ei	ei	ei
Lupien yhteismäärä (kpl)	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
Lupien jakautuminen maittain	kyllä	ei	ei	ei
Lupien jakautuminen materiaalikategorioittain	kyllä	ei	ei	ei
Tuotteiden kappalemäärä	ei	ei	ei	ei
Toteutunut vienti (kpl)	ei	ei	ei	ei
Toteutunut vienti (€)	kyllä	ei	ei	ei
Toteutunut kauttakuljetus	ei	ei	ei	ei
TIEDOT YKSITTÄISESTÄ VIENNISTÄ				
Tuotteen yksilöivä tieto	ei	ei	ei	ei
Tuotteen viejä	ei	ei	ei	ei
Tuotteen vastaanottaja	ei	ei	ei	ei
Loppukäyttömaa	kyllä	ei	ei	ei
Tuotteen loppukäyttäjät	ei	ei	ei	ei

kyllä
ei
Tietoa ei saatu tai kohta ei päde kyseiseen tuotteeseen

Sotatuotteiden osalta arvio on tehty perustuen puolustusministeriön raporttiin toteutuneesta viennistä. Kaksikäyttötuotteiden toteutuneesta viennistä ei ole tietoja saatavilla, joten arviointi on tehty ulkoasiainministeriön toimittaman lupatilaston perusteella. Siviiliaseiden- ja patruunoiden kohdalla arviointi on tehty Poliisihallituksen toimittaman lupatilaston perusteella. Kidutusvälineiden osalta arviointi perustuu kidutusvälineiden vienti- ja tuontilupia koskevaan toimintakertomukseen, jonka sisäministeriö on laatinut.

lustusvoimien kannalta ”käyttökelpoisessa iässä”⁵⁰. Sadankomitea viittaa myös pääesikunnan henkilöstöosaston vuonna 2011 antamaan lausuntoon, jonka mukaan puolustusvoimilla ei ole suoranaista operatiivista tai koulutuksellista tarvetta yksityishenkilöiden aseenomistukselle⁵¹.

Suomi on saanut tukea direktiivin vastustukselle, ja on vielä mahdollista, että suomalaiset reserviläiset saavat poikkeuslupan muissa EU-maissa kiellettäviin aseisiin. Direktiivistä tullaan päättämään niin sanotussa yhteispäätösmenettelyssä, jossa neuvosto ja Euroopan parlamentti päättävät yhdessä komission direktiiviehdotuksen hyväksymisestä. Asian käsittely jatkuu neuvoston ja parlamentin neuvotteilla syksyllä 2016.

KIDUTUSVÄLINEASETUKSEN TOTEUTUKSESTA EDELLEEN EPÄSELVYYTTÄ

SaferGlobe totesi jo vuonna 2013 EU:n kidutusvälineasetuksen toteuttamisessa olevan vakavia puutteita Suomessa. Viranomaiset eivät olleet tienneet, mikä viranomainen kidutusvälineiden kaupan valvonnasta vastaa. Myöskään asetuksen määräämää julkista vientiraporttia ei ollut tehty⁵².

Kesäkuussa 2016 SaferGlobe pyysi jälleen sisäministeriön poliisiosastolta toimintakertomusta, josta selviävät vuonna 2015 myönnetyt kidutusvälineiden vientiluvat. Suomen tulisi asetuksen mukaan laatia toimintakertomus ja toimittaa se Euroopan komissiolle. Sisäministeriön poliisiosastolta kerrottiin ensin, että Poliisihallitus on asiasta vastaava viranomainen. Tämän jälkeen kerrottiin, että vastuulliseksi määritettyä yksikköä ei enää ole olemassa, ja toimivaltakysymys luvattiin ratkaista kesälomien jälkeen. Lopulta todettiin, että sisäministeriön poliisiosasto onkin ollut toimivaltainen viranomainen kesästä 2013 alkaen^{53,54}.

Poliisiosasto toimitti SaferGlobelle vuotta 2015 käsittelevän toimintaker-

tomuksen syyskuun 2016 loppupuolella. Toimintakertomuksen mukaan Suomen viranomaiset eivät vastaanotaneet yhtään kidutusvälineiden tuonti- tai vientilupahakemusta vuoden 2015 aikana⁵⁵. Koska sisäministeriön poliisiosasto ei ole edes itse tiennyt toimivansa lupaviranomaisena, vaikuttaa mahdolliselta, että mikäli jokin

Suomessa toimiva yritys olisi tuonut tai vienyt kidutusvälineitä, se ei välttämättä olisi osannut hakea tuotteiden kuljettamiseen tarvittavaa lupaa. Kidutusvälineiden, sotatuotteiden, siviiliaseiden sekä kaksikäyttötuotteiden viennistä tehtyä raportointia käsitellään oheisessa taulukossa 2, Suomen vientivalvonnan läpinäkyvyys.

Viranomaiset eivät edelleenkään tienneet, mikä viranomainen kidutusvälineiden kaupan valvonnasta vastaa.

Laatikko 2: Suomen asevientä rajoittavat monet kansainväliset velvoitteet

Asevienneistä keskusteltaessa nousee usein esille kysymys Suomen mahdollisuuksista rajoittaa sitä, mitä Suomesta viedyillä aseilla saa tehdä aseiden viennin jälkeen. Toisin sanoen, voiko Suomi määrittää sitä, mihin tarkoitukseen vietyjä aseita voi käyttää ja saako aseet myydä eteenpäin.

Kansainvälisen oikeuden professorin Martti Koskenniemen mukaan Suomi voi sopia näistä asioista aseita vastaanottavan maan kanssa. Aseiden käytölle voidaan asettaa ehtoja, ja ehtojen toteutumista voidaan valvoa⁵⁶.

Suomen myöntämiin sotatuotteiden vientilupiin esimerkiksi yleensä sisällytetään loppukäyttäjätodistus, jonka mukaan tuotteita ei saa viedä eteenpäin, jos Suomi ei ole antanut siihen suostumustaan⁵⁷. Viennin jälkeen on myös mahdollista tarkistaa, että sotatuotteet ovat sillä vastaanottajalla, jolle ne oli tarkoitettu. Käytännössä viejävaltio kuitenkin vain harvoin seuraa, mitä vastaanottaja aseilla tekee ja mikäli väärinkäytöksiä ilmenee, asiaan ei juuri pystytä puuttumaan.

Suomen asevientejä rajoittavat

kansallinen lainsäädäntö ja Suomen kansainväliset velvoitteet. Se, ovatko esimerkiksi asevientit Saudi-Arabiaan ja Arabiemiirikuntiin kansainvälisen oikeuden mukaan laillisia, riippuu siitä, miten eri velvoitteita tulkitaan.

YK:n peruskirjan 26. pykälä määrää, että kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden vakauttamiseksi ja ylläpitämiseksi YK:n elimien on laadittava suunnitelma asesääntelystä. Nykyään YK:n asevalvontamekanismeja on lukuisia. Lisäksi YK:n piirissä on tehty suuri määrä kansainvälistä asevalvontaa koskevia sopimuksia, joista vuonna 2014 solmittu asekauppasopimus on yksi tärkeimmistä.

YK:n eri mekanismeja ja sopimuksia täydentävät osaltaan YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat, joilla voidaan muun muassa määrätä asevientikielto yksittäiseen valtioon. Esimerkiksi Iraniin ja Pohjois-Koreaan on ollut voimassa YK:n turvallisuusneuvoston asevientikielto vuodesta 2006 lähtien⁵⁸. YK:n turvallisuusneuvosto on rajoittanut asekauppaa muillakin keinoin. Esimerkiksi päätöslauselma 1540 rajoittaa joukkotuhousohoiden leviämistä maailmanlaajuisesti.

Myös kansainvälinen humanitaarinen oikeus täytyy huomioida asekauppa käytäessä. Asekaup-

pasopimuksessa määritetään, että valtio ei saa myöntää lupaa aseiden vientiin, jos aseita käytettäisiin kansanmurhaan, rikoksiin ihmisyyttä vastaan, siviileihin kohdistuviin hyökkäyksiin tai muihin sotarikoksiin. Valtio ei myöskään saa myöntää vientilupaa, jos on olemassa huomattava riski, että aseita käytettäisiin vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin⁵⁹.

Kansallisen ja kansainvälisen tason ohella asevientä voidaan rajoittaa myös alueellisilla instrumenteilla. Yksi tällainen alueellinen instrumentti on esimerkiksi kattava Länsi-Afrikan tuonti- ja tuotantokiello⁶⁰. Myös EU on määritellyt yhteisessä kannassaan kahdeksan perustetta, jotka EU:n jäsenmaiden on huomioitava sotatuotteiden vientilupahakemuksia käsitellessään. EU-maa ei voi myöntää lupaa esimerkiksi silloin, jos vienti aiheuttaisi tai pitkittäisi aseellisia konflikteja määräraamassa⁶¹.

Kansainvälisen oikeuden soveltaminen asevalvonta-asioissa on kuitenkin haasteellista. Koskenniemi toteaa, että kansainvälisessä tuomioistuimessa ei ole tähän mennessä käsitelty asevientitaupauksia. Asevientejä koskevien säännösten rikkomisesta seuraavat rangaistukset riippuisivat siitä, mitä säännöksiä on rikottu.

Osa II

Asekauppa

MAAILMAN SOTATUOTE- KAUPPA 2015

Koko maailmaa tarkasteltaessa kansainväliset aseviennit kasvoivat Tukholman kansainvälisen rauhantutkimusinstituutin SIPRI:n tilastojen valossa viisivuotisjaksojen 2006–2010 sekä 2011–2015 välillä yhteensä 14 prosenttia. Viisi suurinta viejamaata ovat tällä hetkellä Yhdysvallat, Venäjä, Kiina, Saksa ja Ranska. Huomionarvoista on, että Kiina on kivunnut viime vuosina tällä listalla yhä merkittävämmäksi aseviejäksi jättäen Saksan, Ranskan ja Iso-Britannian taakseen. Sen vienti kasvoi mainittujen viisivuotisjaksojen välillä 88 prosenttia⁶². Kiinan teknologisen kehityksen huomiota ottaen on todennäköistä, että maa vakiinnuttaa lähivuosina asemansa maailman kolmanneksi suurimpana aseviejänä.

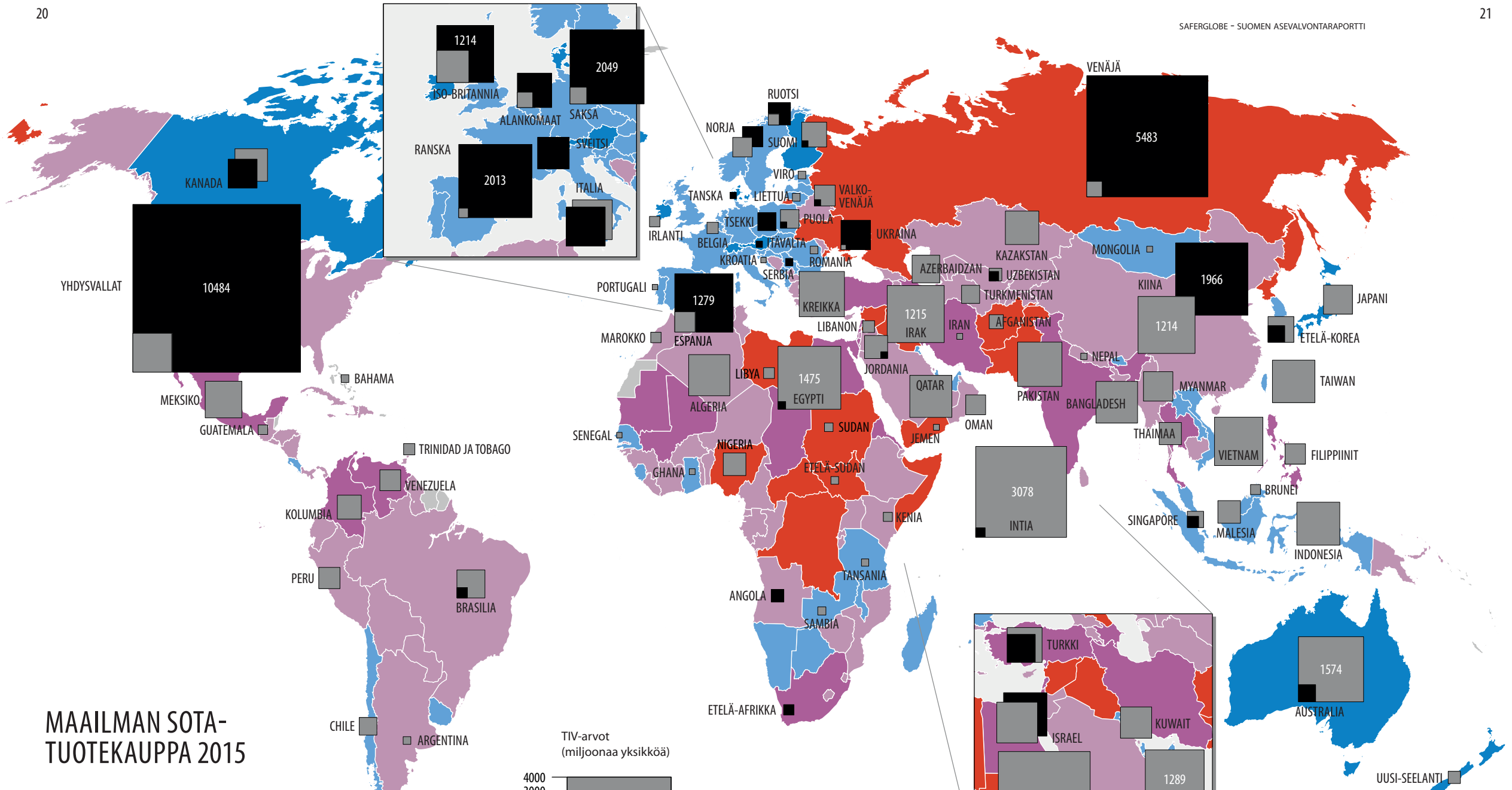
UKRAINAN SOTA VAIKUTTANUT EUROOPAN VARUSTELUMENOIHIIN

Vuosien 2011 ja 2014 välillä maailman yhteenlasketut sotilasmenot laskivat hiukan, mutta vuonna 2015 ne alkoi-

vat jälleen nousta. Maailman suurimmat sotilasmenot vuonna 2015 olivat Yhdysvalloilla, Kiinalla, Saudi-Arabiassa, Venäjällä ja Isolla-Britanniassa. Nousuun on vaikuttanut usealla maailman alueella lisääntynyt epävakaus. Esimerkiksi Keski- ja Itä-Euroopassa sotilasmenot nousivat voimakkaasti vuonna 2015, mihin on vaikuttanut Itä-Ukrainassa käytävä sota ja Euroopassa sen vuoksi koettu Venäjän uhka⁶³. Sotilasliitto Nato asetti vuonna 2014 tavoitteekseen jäsenmaidensa sotilasmenojen nostamisen. Kokonaisuutena Naton yhteenlaskettujen sotilasmenojen pieneneminen liki pysähtyi vuonna 2015, lasku jäi 0,3 prosenttiin. Menojen kokonaismäärä ei kuitenkaan kerro kaikkea, sillä monet Itä-Euroopan maat nostivat sotilasmenojaan Ison-Britannian taas laskiessa niitä⁶⁴.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana esimerkiksi Saksa ja Alankomaat ovat karsineet panssarivoimiin. Maat ovat panostaneet siihen, että niiden joukot vastaisivat kansainväli-

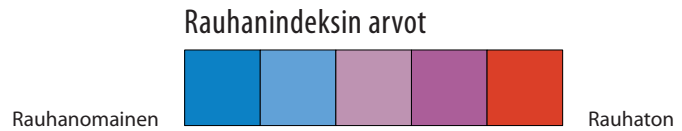
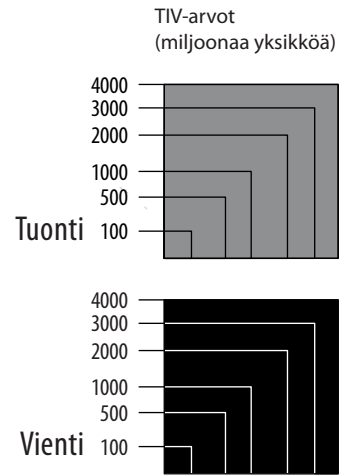
Kiina vakiinnuttaa lähivuosina asemansa maailman kolmanneksi suurimpana aseviejänä.

MAAILMAN SOTA-TUOTEKAUPPA 2015

Kartan taustavärinä on rauhanindeksi (Global Peace Index, **GPI**). Se mittaa valtioiden rauhanomaisuutta 23 määrällisellä ja laadullisella indikaattorilla. Indeksiä julkaisee Institute for Economics and Peace.

Asekaupan arvo on esitetty TIV-yksiköinä (Trend Indicator Value). TIV-yksikkö on SIPRI:n käyttämä tilastoarvo, joka on laskettu sotilaallisten resurssien tuotantokustannusten perusteella. Valtion asevientä tai -tuontia ei ole merkitty karttaan, jos sen arvo on alittanut 10 miljoonaa TIV-yksikköä.

Monien Nato-maiden puolustusmenojen kasvu on todennäköisesti pitkäaikaisempi kehityssuunta.

sen kriisinhallinnan tarpeisiin. Vuosi 2015 merkitsee tässä käännekohtaa, ja monien Nato-maiden sotilasmenojen kasvu on todennäköisesti pitkäaikaisempi kehityssuunta. Turvallisuusympäristön muutoksen vuoksi Saksa käynnisti vuonna 2015 nykyisen panssarikaluston nykyaikaistamisen ja kasvattamisen. Lisäksi Saksa aloitti yhteistyössä Ranskan kanssa nykyisen Leopard 2 -taistelupanssarivaunun seuraajan kehittämisen^{65,66}.

VARUSTELU ETELÄ-KIINAN MEREN YMPÄRILLÄ JATKUNUT

Jo vuosia käynnissä ollut varustelu Etelä-Kiinan meren ympärillä jatkui vuonna 2015. Indonesia lisäsi varustelumenojaan 16 prosenttia, Filippiinit 25 prosenttia ja Vietnam 7,6 prosenttia. Taustalla on Kiinan pyrkimys varmistaa alueen saarten – Parcel- ja Spratlysaarten – omistus rakentamalla sotilastukikohtia niille. Filippiinit vei kiistan vuonna 2013 ratkaistavaksi Haagin pysyvään kansainväliseen välitystuomioistuimeen, joka julkaisi 12. heinäkuuta 2016 Filippiinien eduksi päättyneen päätöksensä⁶⁷. Kiina vastasi päätökseen kiistämällä oikeusistuinten päätäntävällän asiassa ja ilmoittamalla vastaavansa Etelä-Kiinan meren alueella meriturvallisuudesta ja hallinnoinnista⁶⁸. Välitystuomioistuimen päätös saattaa rohkaista alueen muita valtioita haastamaan Kiinan rohkeamin, joten sotilaallisen varustautumisen voi odottaa jatkuvan alueella myös seuraavina vuosina.

PERSIANLAHDEN YMPÄRILLÄ ASEVARUSTELUA JA KILPAILUA VAIKUTUSVALLASTA SISÄLLISSOTIA KÄYVISSÄ VALTIOISSA

Asevarustelua Lähi-idässä pitää tällä hetkellä yllä monimutkainen dynamiikka, johon liittyvät valtiolliset kiistat Iranin ja arabimaiden välillä, Syyriassa ja Jemenissä käytävät sisällissodat

sekä Isis-järjestöä vastaan Irakissa ja Syyriassa käytävä taistelu⁶⁹.

Saudi-Arabian sotilasmenot olivat vuonna 2015 maailman kolmanneksi suurimmat: menojen arvoksi arvioitiin 87,2 miljardia dollaria. Näin ollen Saudi-Arabian sotilasmenot ovat kaksinkertaistuneet vuoteen 2006 verrattuna⁷⁰.

Saudi-Arabia ei ole hankkinut aseita pelkästään omaan käyttöönsä, vaan se on avustanut runsaskätisesti myös Syyrian hallitusta vastaan taistelevia kapinallisia. Kaksi tutkivan journalismin ryhmää, Balkan Investigative Reporting Network (BIRN) sekä Organized Crime and Corruption Reporting Project (OCCRP), julkaisi heinäkuussa vuoden kestäneiden tutkimuksiensa löydöksiä. Niiden mukaan Syyrian konfliktin alkamisen jälkeen Itä- ja Keski-Euroopasta on viety yhteensä yli 1,2 miljardin euron arvosta aseita ja ammuksia pääasiassa Saudi-Arabian – mutta myös Turkin, Arabiemirikuntien sekä Jordanian – kautta eri ryhmittymille Syyriaan ja Jemeniin.

Aseet ovat olleet osin vanhaa itäkalustoa Varsovan liiton ajoilta, mutta tuotantoa on myös laajennettu äskettäin Lähi-idän tilausten myötä. Myyjävaltioita ovat Bosnia ja Hertsegovina, Bulgaria, Kroatia, Tšekki, Montenegro, Slovakia, Serbia sekä Romania. Todennäköisesti valtiot ovat vientilupia myöntäessään tienneet, että aseet päätyvät aseellisille ryhmittymille, sillä Persianlahden valtiot itse käyttävät länsivalmisteisia aseita. Kansainvälisten asiantuntijoiden mukaan viennit hyvin todennäköisesti rikkovat asekauppasopimusta vastaan⁷¹.

Lisäksi myyjinä toimivia EU-maita sitoo Euroopan unionin neuvoston asevientä koskeva yhteinen kanta, jonka seitsemäs peruste vaatii, että vientilupaa myönnettäessä on huomioitava ”vaara, että sotilasteknologia tai puolustustarvikkeet päätyvät muualle ostajamaassa tai jälleenviedään epätoivottavin ehdoin.” Perusteessa noste-

taan erikseen esille mahdollisuus, että aseet jälleenvietäisiin terroristijärjestöille⁷².

Syyrian hallituksen tukija alueella taas on Iran⁷³. Iranin väitetään tukevan myös Jemenin hallitusta vastaan taistelevia huthikapinallisia ja olevan siten vastakkain Saudi-Arabian kanssa Jemenissäkin⁷⁴.

Kokonaisuutena Persianlahden alue näyttää tällä hetkellä alueena, jossa toisiinsa kietoutuvat valtioiden sisäiset konfliktit Syyriassa, Irakissa ja Jemenissä, alueellinen kilpailu vaikutusvallasta Iranin ja Saudi-Arabian välillä sekä geopoliittinen kädenväänä Venäjän ja länsimaiden välillä. Jo

nämä ulottuvuudet tekevät ratkaisujen löytämisen alueen konflikteihin vaikeaksi.

Euroopan maiden asekauppa alueelle lisää konfliktien kestoja osapuolten taistelukyvyyn pysyessä korkeana. Lisäksi asekauppa alueelle kasvattaa konflikteista taloudellisesti hyötyvien osapuolten määrää. Siten konfliktin ympärille syntynyt taloudellinen järjestelmä uhkaa sekin ylläpitää konfliktia. Mikäli EU haluaa puuttua Syyrian sisällissodan jatkumiseen, sen tulisi muiden diplomaattisten toimiensa ohella puuttua myös omien sekä tulevien jäsenmaidensa asekauppaan Saudi-Arabian kanssa.

Mikäli EU haluaa puuttua Syyrian sisällissodan jatkumiseen, sen tulisi puuttua myös jäsenmaidensa asekauppaan Saudi-Arabian kanssa.

TAPAUSTARKASTELU MAAILMAN SOTATUOTEKAUPASTA

SAKSALAISASEITA KÄYTETTIIN IHMISOIKEUSRIKKOMUKSIIN MEXIKOSSA

Syyskuussa 2014 Meksikossa Igualan kaupungissa 43 opettajaopiskelijaa katosi. Kaksi kuukautta myöhemmin paikallisen huumejengin jäsenet tunnustivat osallistuneensa opiskelijoiden murhaan. Opiskelijat olivat olleet kaupungissa keräämässä rahaa sekä kaappaamalla bussia matkustaakseen mielenosoitukseen Mexico Cityyn. Poliisi pysäytti heidät avaamalla tulen ja ampui kolme opiskelijaa kuoliaaksi. Loput opiskelijat poliisi luovutti huumejengin jäsenille, jotka teloittivat opiskelijat kaatopaikalla.

Tultuaan ilmi tapaus aiheutti sekä kansallisen että kansainvälisen kohun. Saksassa tapaus nosti esiin maan aseviennit Meksikoon. Heckler & Koch -yhtiö oli vienyt vuosina 2006–2009 Meksikoon yli 9 000 kappaletta G36-rynnäk-

kökövääreitä. Vientiluvassa vientiä oli rajoitettu siten, että kiväärejä ei saanut päätyä käyttöön neljään osavaltioon, joissa kivääreitä olisi mahdollisesti käytetty ihmisoikeusloukkauksiin huumekartellien vastaisen sodan yhteydessä. Yksi näistä osavaltioista oli Guerrero, jossa Igualan kaupunki sijaitsee.

Jo vuonna 2010 nousivat esiin ensimmäiset epäilyt, että yritys olisi tietoisesti antanut aseidensa päätyä kiellettyihin osavaltioihin. Syytteet kahta Heckler & Kochin entistä toimitusjohtajaa, kolmea työntekijää sekä yhtä myyntiedustajaa vastaan nostettiin marraskuussa 2015. Samalla Zeit-lehden hankkimista asiakirjoista kävi ilmi, että vientiluvista vastaavat talousministeriön viranomaiset olivat todennäköisesti tietoisia G36-rynnäkökiväärin päättämisestä kiellettyihin osavaltioihin⁷⁵. Oikeudenkäynti Heckler & Kochin työntekijöitä vastaan alkaa näillä näkymin vuonna 2017⁷⁶.

Igualan tapahtumien selvitysten yhteydessä on käynyt ilmi, että poliisin tuona päivänä käyttämien aseiden joukossa oli ”kolme tusinaa” Heckler & Kochin G36-rynnäkökivääriä⁷⁷. Aseita oli selkeästi päätynyt käyttöön ihmisoikeusrikkomuksiin. Deutsche Welle saamien tietojen mukaan yhteensä noin 4 700 rynnäkökivääriä on viety kiellettyihin osavaltioihin⁷⁸.

Tapaus kuvastaa vientivalvonnan epäonnistumista usealla tasolla. Vientilupa on annettu alun alkaen sen olettamuksen varassa, että ostaja sitoutuisi täysin vientiluvan määräämiin ehtoihin. Viejävaltion on kuitenkin vaikea valvoa vientiehtojen toteutumista. Viitteisiin siitä, että myyjä rikkoo tietoisesti vientiluvan ehtoja, ei puututtu. Zeit-lehden analysoiman viranomaisten viestinvaihdon pohjalta toiminnan taustalla olivat talouspoliittiset motiivit sekä Heckler & Kochin läheiset suhteet vientilupa-
viranomaisiin.

Euroopasta on viety yli 1,2 miljardin euron arvosta aseita ja ammuksia eri ryhmittymille Syyriaan ja Jemeniin.

Laatikko 3: Puolustusmenoilla oikeutetaan EU:n budjettisäännösten rikkominen

Ranska lisää puolustusmenojaan vastauksena maassa tapahtuneisiin terrori-iskuihin. Menolisäykset tarkoittavat, että Ranska rikkoo EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen sääntöjä, jotka edellyttävät jäsenvaltioiden julkisen talouden alijäämän pysymistä alle 3 prosentissa BKT:sta ja julkisen velan pysymistä alle 60 prosentissa BKT:sta⁷⁹.

Ranska on toistuvasti ollut budjettisäännösten valvomisesta vastaavan Euroopan komission huomion kohteena, sillä maalla on ollut vaikeuksia pitää julkisen talouden alijäämänsä ja velkaantumisasasteensa sopimusten edellyttämässä rajoissa. Maalta on vaadittu merkittäviä julkisen talouden sopeuttamistoimia ja rakenteellisia uudistuksia, jotka kohdistuvat muun muassa eläkejärjestelmän uudistamiseen ja työmarkkinoiden joustavuuden lisäämiseen⁸⁰.

Ranskalle on myönnetty joustoja sääntöjen noudattamisessa aikaisemminkin, mikä on herättänyt kritiikkiä pienemmissä EU:n jäsenvaltioissa, joille vastaavia myönnytyksiä ei ole annettu⁸¹. Esimerkiksi ankarien taloudellisten sopeuttamistoimien kohteeksi joutunut Irlanti on vaatinut osakseen samankaltaisia joustoja kuin Ranska on saanut⁸². Pahiten talouskriisistä kärsineissä euroalueen jäsenvaltioissa, kuten Espanjassa ja Portugalissa talouskuria on kritisoitu sen sosiaalisten vaikutusten vuoksi, ja kuripolitiikka on herättänyt runsaasti vastarintaa⁸³.

Ranskassa vaaditut julkisen talouden sopeuttamistoimet ja erityisesti työmarkkinoihin kohdistuvat rakenteelliset uudistukset

ovat nostattaneet avoimia protesteja erityisesti keväällä 2016. Tästä huolimatta Ranskan hallitus on komission tuella jatkanut uudistuksia, mikä on johtanut laajamittaisiin lakkoihin^{84,85}.

Marraskuussa 2015 tapahtuneita Pariisin terrori-iskuja seuranneessa puheessaan Ranskan parlamentille presidentti François Hollande ilmoitti, että turvallisuusmenoja lisätään, vaikka tämä rikkoisi EU:n budjettisääntöjä. Hollande totesi turvallisuussopimuksen olevan vakaus- ja kasvusopimusta tärkeämpi ja katsoi Ranskan olevan sodassa⁸⁶.

Ranskan pääministeri Manuel Valls korosti, että puolustusmenoja tulee käsitellä erillään muista julkisen talouden menoista, eikä Ranska tule säästämään muista julkisen talouden menoista rahoitukseen kasvavaa puolustusbudjettia. Hänen mukaansa Ranskalle tulee antaa julkistaloudessaan liikkumavaraa, koska Ranskan käymä terrorismin vastainen taistelu koskee koko Eurooppaa⁸⁷.

Euroopan komission edustajat ovat olleet valmiita myöntämään Ranskalle liikkumavaraa alijäämätavoitteissa puolustusmenojen osalta. Talouskomissaari Pierre Moscovicin mukaan Pariisin iskujen jälkeisessä tilanteessa kansalaisten turvallisuus sekä Ranskan ja Euroopan kansalaisten suojeleminen ovat ehdottomasti etusijalla. Moscovicin mukaan EU:n budjettisäännöistä on mahdollista joustaa, mikäli kyseessä on erityistä huomiota vaativa tilanne kuten turvallisuus⁸⁸.

EU:n budjettisäännöt mahdollistavat poikkeamisen asetetuista tavoitteista, mikäli jäsenvaltio kohtaa yllättäviä ja ennakoimattomia tilanteita. Poikkeaminen on sallittu muun muassa Italian kohdalla pakolaiskriisin aikana, kun Italia on pyytänyt joustoa alijää-

mätavoitteisiinsa voidakseen vastata pakolaiskriisin aiheuttamiin kustannuksiin⁸⁹.

Britannian EU-eron jälkimainingeissa ja kituliaan talouskasvun jatkuessa Euroopan komissio on muiltakin osin omaksunut varovaisemman linjan EU:n budjettisääntöjen tulkinnassa. Esimakua tästä saatiin heinäkuussa, kun komissio jätti sanktioimatta Espanjaa ja Portugalia siitä huolimatta, että maiden julkistalouden alijäämät eivät pysyneet EU:n budjettisääntöjen rajoissa⁹⁰.

Puolustusmenojen kohdalla Ranskalle myönnetyt joustot julkisen talouden alijäämien osalta herättävät kysymyksiä EU:n talouspolitiikan arvojärjestyksestä. Jokaisella EU:n jäsenvaltiolla tulee olla sekä oikeus että valmius suojella omia kansalaisiaan ulkosiiltilta. Samanaikaisesti on kuitenkin huomionarvoista, että Ranskan tapauksessa EU:n budjettisääntöjä tulkitaan tavalla, jossa puolustusmenoja kohdellaan poikkeustapauksena.

Mikäli talousvaikeuksissa olevilta EU:n jäsenmailta edellytetään toistuvasti sosiaaliturverkkokojensa supistamista ja julkisten menojen karsimista, tulee tämä olennaisesti heikentämään maiden kykyä suojella omia kansalaisiaan taloudelliselta ja sosiaaliselta turvattuudelta. Tällaisten leikkausten vaatiminen saattaa olla lyhytnäköistä politiikkaa, sillä vahvojen sosiaaliturverkkokojen ylläpitäminen on eräs keskeisistä keinoista, joilla pyritään estämään sellaista sosiaalista kurjistumista ja turvattomuutta, joka voi purkautua myös avoimena väkivaltana.

EU:n budjettisääntöjä tulkittaessa on tarvetta pohtia huolella, miten turvallisuuden eri muotoihin panostetaan taloudellisesti ja tulisiko tämä huomioida arvioitaessa EU:n talouspolitiikan tulevaa suuntaa.

SUOMEN ASEVIENTI 2015

Suomen sotatuoteviennin arvo vuonna 2015 oli noin 99 miljoonaa euroa. Tämä on noin kymmenen miljoonaa euroa enemmän kuin Suomen sotatuoteviennin keskiarvo 2000-luvulla. Kuten kuvio 3 kertoo, kahteen edellisvuoteen verrattuna viennin arvo laski.

Aseviennissä yksittäisillä isoilla kaupoilla voi olla suuri vaikutus koko vuoden viennin arvoon, ja siksi vuosittaiset vaihtelut ovat suuria. Vuosina 2013 ja 2014 Suomen sotatuoteviennin nousi ennätysellisesti yli 200 miljoonan euron. Tätä selittää osaksi näinä vuosina toteutuneet merkittävät panssariajoneuvokaupat Ruotsiin. Molempina vuosina panssariajoneuvoja vietiin Ruotsiin yli sadalla miljoonalla eurolla^{91,92}.

Näin ollen huomattavalta näyttävä viennin väheneminen vuosien 2014 ja 2015 välillä ei välttämättä tarkoita, että Suomen asevientit olisi kääntynyt laskuun. On myös merkkejä siitä, että tulevina vuosina sotatuotteiden vienti Suomesta kasvaisi jälleen. Vuonna

SOTATUOTTEET

Vientilupia:

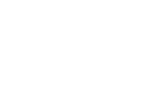
KUVIO 2. SUOMEN
ASEVIENTI 2015

KAKSIKÄYTTÖTUOTTEET

Vientilupia:

KIDUTUSVÄLINEET

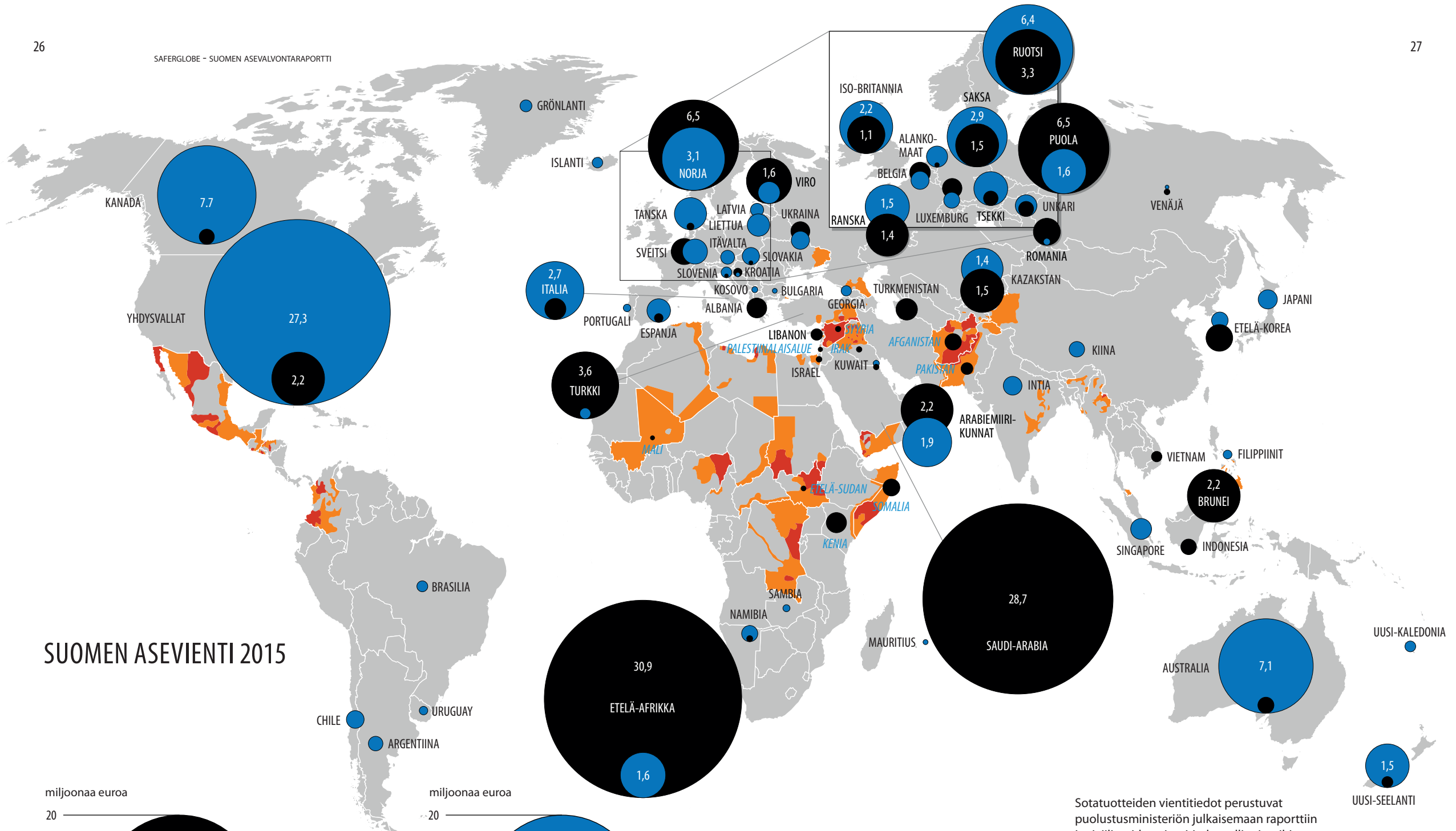
Vientilupia:

SIVIILIASSEET

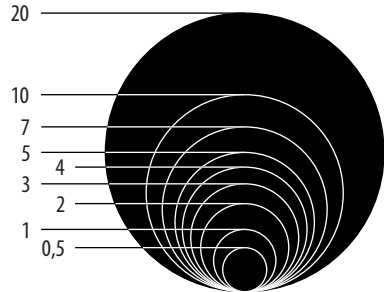
Vientilupia:

* Luku sisältää kielteiset päätökset. SaferGloben Poliisihallitukselta saamista tiedoista kielteisiä ja myönteisiä päätöksiä ei ole eritelty.

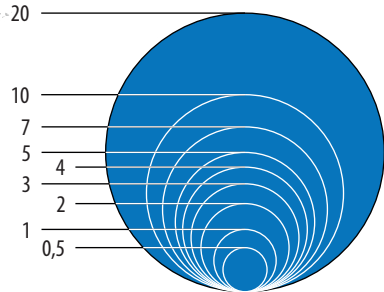
SUOMEN ASEVIENTI 2015

miljoonaa euroa

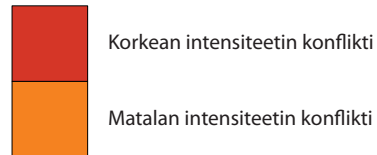

Sotatuotevienti

miljoonaa euroa

Siviiliasevienti

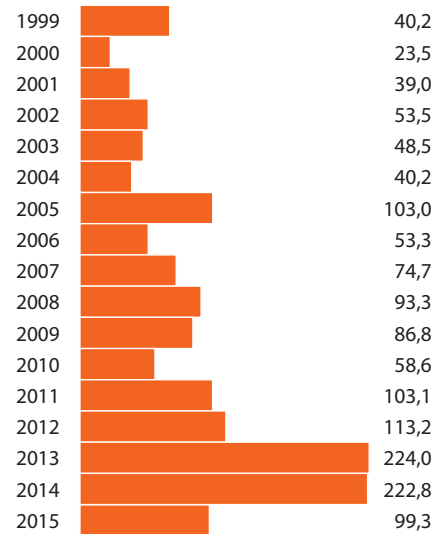

Sotatuotteiden vientitiedot perustuvat puolustusministeriön julkaisemaan raporttiin ja siviiliaseiden vientitiedot tullin tietoihin. Mukana ei ole vientiä maihin, joihin viennin arvo on alle 10 000 euroa. Konfliktialueet perustuvat Chart of Conflict -karttaan, jota julkaisee International Institute for Strategic Studies.

Maan nimi on *sinisellä kursivilla*, jos vähintään puolet sinne kohdistuneesta sotatuoteviennistä oli YK:n, EU:n tai muiden järjestöjen rauhanturva- ja humanitaarisen avustustoiminnan käyttöön.

UUSI-SEELANTI

KUVIO 3. SOTATUOTEVIENNIN KEHITYS 1999–2015 (milj. €)

Vuonna 2015 myönnettyjen vientilupien kokonaisarvo oli korkea, 377 miljoonaa euroa.

Vuodesta 2002 alkavan tilastoinnin aikana vuosi 2015 oli ensimmäinen, jolloin EU ei ollut Suomen sotatuoteviennin merkittävien kohdealue.

Kasvatavat varustelumenot erityisesti Lähi-Idässä ja Aasiassa saattavat lisätä suomalaisten sotatuotteiden kysyntää näillä alueilla.

2015 sotatuotteiden vientilupia myönnettiin yhteensä 377 miljoonan euron arvosta. Tämä on enemmän kuin kertaakaan aiemmin käytössämme olevan yli kymmenen vuotta kattavan tilaston aikana.

On huomattavaa, että vuodesta 2002 alkavan tilastoinnin aikana vuosi 2015 oli ensimmäinen, jolloin EU ei ollut Suomen sotatuoteviennin merkittävin kohdealue. Vuotta 2011 lukuun ottamatta kaikkina aiempina vuosina euromääräisesti yli puolet Suomen sotatuoteviennistä on suuntautunut EU-maihin. Vuonna 2011 EU-maihin suuntautui 45 % Suomen sotatuoteviennistä, tuolloinkaan minkään muun alueen osuus ei ollut tätä suurempi. Vuonna 2015 Suomen merkittävimäksi vientialueeksi nousi Lähi-itä. Saharan eteläpuolinen Afrikka nousi toiseksi merkittävimmäksi alueeksi Etelä-Afrikkaan suuntautuneen panssariajoneuvoviennin vuoksi.

Viime vuoden raportissa arvioimme, että suomalainen puolustusteollisuus hakee kasvavissa määrin markkinoita perinteisten vientialueidensa Euroopan ja Pohjois-Amerikan ulko-

puolelta. Kasvatavat varustelumenot erityisesti Lähi-idässä ja Aasiassa ovat lisänneet sotatuotteiden kysyntää. Toisaalta turvallisuuspoliittinen tilanne saattaa lisätä myös eurooppalaisten valtioiden varustelumenoja.

Vuonna 2015 toteutuneet viennit viittaavat siihen, että Euroopan ulkopuolisten markkinoiden merkitys suomalaiselle puolustusteollisuudelle korostuu.

Vientilupia myönnettiin Arabiemiirikuntiin yli 77 miljoonan, Omaniin noin 20 miljoonan ja Turkkiin lähes 10 miljoonan euron arvosta. Toisaalta vuonna 2015 myönnettyistä vientiluvista euromääräisesti suurin osa suuntautui Eurooppaan. Näyttääkin siltä, että varustelumenojen lisäys sekä Lähi-idässä ja Aasiassa että Euroopassa voi tulevina vuosina kasvattaa suomalaisten sotatuotteiden kysyntää useilla eri markkina-alueilla.

Euroopan ulkopuolisten markkinoiden osalta Lähi-itään myönnetty vientiluvat viittaavat siihen, että suomalaiset puolustusalan yritykset pyrkivät viemään tuotteitaan tälle alueelle. Tarkastelemme tarkemmin Patrian Arabian niemimaalle tekemiä kauppvoja sivuilla 31–32.

Patrian kauppajen ohella myös pienemmät suomalaisyritykset osallistuvat Lähi-idän asemarkkinoille. Sako Oy:lle myönnettiin vientiluvat tarkkuuskiväärien ja niiden osien vientiin Arabiemiirikuntiin ja Kuwaitiin. Molempiin maihin myös vietiin tarkkuuskivääreitä ja niiden osia. Pimeänäkölaitteita valmistavalle Millog Oy:lle myönnettiin esittelylupia Saudi-Arabiaan, Arabiemiirikuntiin, Qatarin ja Kuwaitiin.

Myös Australia on panostamassa puolustukseensa. SIPRI:n mukaan viisivuotiskaudella 2011–2015 Australia kuului maailman kymmenen merkittävimmän asetuojan joukkoon 3,6 prosentin asetuontiosuudellaan⁹³.

Australian puolustusvoimat uudistaa ajoneuvokalustoaan, ja Patria osal-

listuu yhdessä BAE Systemsin kanssa tarjouskilpailuun omalla ajoneuvollaan, joka kulkee nimellä AMV35. Nimi juontuu Patrian valmistamasta AMV-pyöräajoneuvosta ja BAE Systems Hägglundsin kehittämästä asejärjestelmästä, johon kuuluu 35 mm tykki⁹⁴.

Tarjouskilpailuun osallistuvien ajoneuvojen testit tehdään vuoden 2016 aikana. Toteutuessaan kauppa saattaa sisältää yli 200 ajoneuvoa⁹⁵. Tämä tarkoittaa, että kauppa ylittäisi Suomen suurimpien asevientien joukkoon 2000-luvulla.

Suomalaisella tarkkuuskiväärä valmistavalla Sakolla on ollut asevientejä myös Aasiaan. Vuonna 2015 Suomesta vietiin tarkkuuskivääreitä ja niiden osia Kazakstaniin ja Turkmenistaniin satojen tuhansien eurojen arvosta. Tarkkuuskiväärivienti todennäköisesti jatkuu, sillä Turkmenistaniin myönnettiin vuonna 2015 vientilupia yli miljoonan euron arvosta. Tarkastelemme Turkmenistanin tapausta tarkemmin sivuilla 33–34.

Viime vuosien tapaan euromääräisesti merkittävimmät Suomesta vietävät sotatuotteet olivat panssariajoneuvoja ja kranaatinheittämiä. Tämän ohella Suomesta vietiin muun muassa suojavarusteita.

Etelä-Afrikkaan vietiin Patrian valmistamia AMV-ajoneuvoja ja ajoneuvojen osia sekä tulenjohtovalineistöä ja tarkkuuskivääreitä. Yhteensä nämä viennit Etelä-Afrikkaan olivat arvoltaan noin 30 miljoonaa euroa. Saudi-Arabian viennit koostuivat pääasiassa Patrian valmistamista kranaatinheittämistä, joista vuonna 2014 toimitettiin jo osa⁹⁶.

Etelä-Afrikan ja Saudi-Arabian ohella Suomesta vietiin yli kolmen miljoonan euron arvosta sotatuotteita Puolaan, Norjaan, Turkkiin ja Ruotsiin. Kokonaisuudessaan Suomen sotatuote- ja siviiliasevienti on esitetty edellisellä aukeamalla olevalla kartalla. Puolaan vietiin panssariajoneuvoja

noin kuuden miljoonan euron arvosta ja Turkkiin suojaterästä yli kolmen miljoonan euron arvosta. Perehdyimme lähemmin Turkkiin suuntautuvaan patruunavientiin sivuilla 32–33.

KAKSIKÄYTTÖTUOTTEIDEN VIENTILUPIEN MÄÄRÄ PYSYI ENNALLAAN

Kaksikäyttötuotteet ovat tuotteita tai palveluita, jotka soveltuvat siviilikäytön lisäksi myös sotilaallisiin tarkoituksiin tai joukkotuhoojien kehittämiseen. Niiden vientivalvonnasta vastaa ulkoasiainministeriö.

Tuotteiden vientiä ja vientivalvontaa leimaa usein tasapainottelu suomalaisyritysten viennin edistämisen sekä ihmisoikeuksien ja kansainvälisen kontrollin tukemisen välillä. Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnan merkitys on kasvamassa kyberturvallisuuden ja kehittyvien teknologioiden myötä. Kaksikäyttötuotteiden arvioidaan muodostavan tulevaisuudessa noin 70 % sotateknologiasta⁹⁷.

Yleisimmin Suomesta vietäviä kaksikäyttötuotteita ovat venttiilit sekä korkean teknologian tuotteet kuten mobiiliverkkojen osat, taajuusmuuntimet, viranomaisverkot ja verkkotyökalut. Ulkoasiainministeriö ei raportoi toteutuneita vientejä, mutta myönnettyjen lupien määriä ja kohdemaita tarkastelemalla voi tehdä suuntaa-antavia päätelmiä viennissä ja vientipolitiikassa tapahtuvista muutoksista.

KUVIO 4. KAKSIKÄYTTÖTUOTTEIDEN VIENTILUPIEN MÄÄRÄN KEHITYS 2011–2015

Kuten kuvio 4 osoittaa, kaksikäyttötuotteiden viennille myönnettyjen lupien määrä on viime vuosina kasvanut merkittävästi. Vuonna 2015 myön-

Viime vuosien tapaan euromääräisesti merkittävimmät Suomesta vietävät sotatuotteet olivat panssariajoneuvoja ja kranaatinheittämiä.

Kaksikäyttötuotteiden vientivalvontaa leimaa tasapainottelu yritysten viennin edistämisen ja kansainvälisen kontrollin tukemisen välillä.

nettiin yhteensä 669 vientilupaa, mikä on lähes yhtä paljon kuin edellisvuonna. Kohdemaissa ei ole viime vuosina tapahtunut suuria muutoksia. Lähes puolet vuonna 2015 myönnettyistä luvista kohdistui edelleen Aasiaan ja erityisesti Kiinaan, johon suuntautui 19 % kaikista luvista. Eurooppaan kohdistui 18 % luvista, ja näistä luvista yksin Venäjän osuus oli noin puolet. Lähi-itä nousi kolmanneksi suurimmaksi kohdealueeksi 17 %:n osuudella.

KUVIO 5. KAKSIKÄYTTÖTUOTTEIDEN VIEN-
TILUPIEN JAKAUTUMINEN MAANOSITTAIN
2015

Merkittävin suomalainen kaksikäyttötuotteiden viejä myönnettyjen lupien määrän perusteella oli ABB Oy, jolle vientilupia myönnettiin 258 kappaletta. Yhtiö vie erityisesti tyristorimoduuleja Kiinaan. Tyristorimoduuleita käytetään taajuusmuuttajiin, joilla voidaan muun muassa säädellä sähkömoottorin nopeutta voimalaitoksissa, mutta tyristorimoduuleja voidaan myös käyttää ydinvoimaloissa ydinpolttoaineen rikastamiseen ja mahdollisesti ydinaseiden valmistukseen.

Toiseksi eniten vientilupia myönnettiin Vacon Oyj:lle, joka sai 72 vientilupaa. Kolmantena oli Metso Flow Control Oy, jolle vientilupia myönnettiin 62 kappaletta⁹⁸. Myös Vacon on erikoistunut taajuusmuuttajien vientiin, sen saamat vientiluvat suuntautuvat pääasiassa Aasiaan ja erityisesti Intiaan. Metso Flow Control on tunnettu erilaisista mineraalien käsittelyratkaisuista, ja sille myönnetty luvat koskevat muun muassa ydinlaitoksissa käytettäviä venttiileitä. Kohdemaiksinousevat erityisesti Valko-Venäjä sekä Kiina.

SIVIILIASIEN VIENNI KASVOI HIEMAN

Suomen siviiliaseiden viennin kokonaisarvo vuonna 2015 oli noin 77 miljoonaa euroa. Viennin arvo kasvoi edellisvuodesta noin kuudella miljoonalla eurolla. Merkittävin yksittäinen viennin kohde maalaisille siviiliaseille on Yhdysvallat, jonne vietiin siviiliaseita tai ammuksia noin 27 miljoonan euron arvosta.

Euroopan alueella siviiliaseiden merkittävimmät vientimaat olivat Ruotsi, Norja, Italia, Saksa ja Iso-Britannia, joihin kohdistuva vienti oli arvoltaan yli 2 miljoonaa euroa. Edellä mainittujen lisäksi siviiliaseita vietiin yli miljoonan euron arvosta Puolaan ja Ranskaan.

Euroopan ulkopuolisista siviiliaseiden vientimaista tärkeimmät olivat Yhdysvaltain ohella aikaisempien vuosien tavoin Kanada, Australia, Etelä-Afrikka sekä Uusi Seelanti. Näissä maissa on vahva metsästys- ja ampu-maurheilukulttuuri, mikä tekee maista tärkeitä markkina-alueita suomalaisille asealan yrityksille.

Perinteisten vientimaiden ohella Euroopan ulkopuolisista siviiliaseiden vienneistä huomionarvoisia ovat viennit Arabiemiirikuntiin ja Kazakstaniin. Arabiemiirikuntiin vietiin vuonna 2015 siviiliaseiden patruunoita 1,7 miljoonan euron arvosta. Kazakstaniin vietiin vuorostaan siviiliaseiden patruunoita yhteensä liki 400 000 euron arvosta.

SaferGloben tiedossa ei ole, mitä nämä viennit tarkalleen sisältävät, eikä myöskään, kenelle patruunaviennit on suunnattu. Tämä johtuu siitä, että siviiliaseiden vientiä valvova Poliisi-hallitus ei raportoi yksittäisiä siviiliaseiden vientilupia eikä euromääräistä toteutunutta vientiä. Tämä vaikeuttaa siviiliaseviennin valvontaa ja heikentää viennin läpinäkyvyyttä. Tässä raportissa esitetyt tiedot Suomen siviiliaseviennistä perustuvat Tullin ulko-kauppatilastoihin.

Siviiliasevientien ja sotatuotevientien välillä saattaa olla yhteys. Koska monet patruunatyypit soveltuvat sekä siviili- että sotilaskäyttöön, puolustusviranomaisille tarkoitettuja patruunoita on mahdollista viedä siviiliasevientinä. Näin oli vuoden 2011 raportissa esiin nostamassamme Bahrainin tapauksessa, jossa Suomesta vietiin Bahrainiin tarkkuuskiväärien patruunoita siviiliasevientinä⁹⁹.

Sako Oy:lle myönnettiin Arabiemiirikuntiin vuonna 2015 sotatuotteiden vientiluvat 31 tarkkuuskiväärille ja niiden varaosille. Molempien vientilupien vastaanottajaksi oli merkitty Dubaissa toimiva Al Qannas Hunting Equipment L.L.C. Puolustusministeriön mukaan vuonna 2015 Arabiemiirikuntiin vietiin tarkkuuskivääreitä ja niiden osia yhteensä noin 90 000 euron arvosta.

SaferGloben tiedossa ei ole, liittykö

Arabiemiirikuntiin suuntautunut 1,7 miljoonan euron siviilipatruunavienti maahan vietyihin tarkkuuskivääreihin. Jos nämä patruunat olisi viety sotatuotevientinä, olisi niiden vienti vaatinut valtioneuvoston hyväksynnän.

Kazakstanin osalta Sako Oy:lle myönnettiin vuonna 2015 kaksi tarkkuuskiväärien ja niiden varusteiden vientilupaa. Toisessa vientiluvista loppukäyttäjäksi oli merkitty Kazakstanin sisäministeriö, toisessa maan puolustusministeriö. Suomesta vietiin Kazakstaniin vuonna 2015 yli puolen miljoonan euron arvosta tarkkuuskivääreitä osineen. Tämän lisäksi maahan vietiin yli 800 000 euron arvosta vaimentimia ja muita osia. On mahdollista, että Kazakstaniin suuntautunut yli 300 000 euron arvoinen siviilipatruunoiden vienti liittyy maahan suuntautuneeseen tarkkuuskiväärien sotatuotevientiin.

Puolustusviranomaisten käyttöön tarkoitettuja patruunoita on mahdollista viedä siviiliasevientinä.

TAPAUSTARKASTELUITA SUOMEN ASEVIENNIÄ

Tässä osiossa esitellään tarkemmin joitakin Suomen asevientejä. Osioon on valittu erityisiä tai huomionarvoisia tapauksia, joten tapaukset eivät anna kokonaiskuvaa Suomen aseviennistä.

PATRIAN KAUPAT MONINKERTAISTANEET SUOMEN ASEVIENNIÄ ARABIAN NIEMIMAALE

Arabian niemimaalle suuntautuvassa asekaupassa eletään Patrian takia historiallisia aikoja. Nemo-kraanaatinheitintorneja vietiin vuonna 2014 Saudi-Arabiaan 51 miljoonan euron arvosta ja Arabiemiirikuntiin 22 miljoonan euron arvosta. Pelkästään Saudi-Arabiaan suuntautuneen kaupan arvo oli suurempi kuin Suomen asevientä kaikkiaan Arabian niemimaan valtioon edellisten 12 vuo-

den aikana yhteensä¹⁰⁰.

Poikkeuksellisen suuret kaupat eivät jääneet tähän, sillä alkuvuodesta 2016 Patria tiedotti saaneensa Arabiemiirikunnilta pitkään tavoittelemansa tilauksen AMV-ajoneuvoille. Tilatut 40 panssariajoneuvoa toimitettiin elokuuhun 2016 mennessä. AMV on markkinajohtaja kahdeksanpyöräisten panssariajoneuvojen luokassa, ja panssariajoneuvoja voidaan asiakkaan tarpeen mukaan muunnella erilaisiin tarpeisiin. Panssariajoneuvoja on tähän saakka valmistettu useiden eri maiden asevoimille yhteensä yli 1400 kappaletta^{101,102}.

Patria ei ole kertonut Arabiemiirikuntiin myytyjen panssariajoneuvojen kauppahintaa, mutta SaferGloben arvion mukaan se on noin 70 miljoonaa euroa. Kun Suomen aseviennin kokonaisarvo

on 2000-luvulla ollut keskimäärin 90 miljoonaa euroa vuodessa, kyse on arvoltaan hyvin huomattavasta yksittäisestä kaupasta. Tuotantoon osallistuvan puolalaisen Rosomak SA:n mukaan näiden 40 panssariajoneuvon lisäksi on sovittu mahdollisuudesta valmistaa ylimääräiset 50 kappaletta, joihin on mahdollista sovittaa raskaampaa aseistusta. Esitetty lukumäärä sopii yhteen Patrian hankkimien vientilupien kanssa. Rosomak SA:n edustaja on myös vihjannut mahdollisesta pienemmästä AMV-toimituksesta toistaiseksi nimeämättömälle Lähi-Idän maalle^{103,104}.

Patrian ja Arabiemiirikuntien yhteistyö voi jatkua pidemmällekin, sillä yhtiön edustaja on luonnehtinut kauppaa erittäin merkittävaksi. Patria allekirjoitti vuoden 2015 alussa kumppanuussopi-

Perinteisten vientimaiden ohella siviiliaseiden vienneistä huomionarvoisia ovat viennit Arabiemiirikuntiin ja Kazakstaniin.

muksen norjalaisen asevalmistaja Kongsbergin kanssa, josta on sittemmin tullut Patrian vähemmistöomistaja. Sopimus koskee nimenomaan Lähi-idän ajoneuvo- ja asejärjestelmähankeisiin osallistumista¹⁰⁵.

Patrian viennit ovat herättäneet keskustelua. Helmikuussa 2016 kansanedustaja Paavo Arhinmäki esitti hallitukselle kirjallisen kysymyksen koskien Arabiemiirikuntiin suuntautuvaa vientiä. Arhinmäen mukaan asevientti maahan on ongelmallista, koska aseita saatetaan käyttää joko Jemenissä käynnissä olevassa sodassa siviiliväestöä vastaan tai Arabiemiirikuntien sisäisiin sortotoimiin¹⁰⁶.

Vastauksessaan kysymykseen puolustusministeri Jussi Niinistö korosti Suomen toimivan kansainvälisten velvoitteidensa mukaisesti ja seuraavien muiden Euroopan unionin jäsenmaiden linjaa. Niinistön mukaan Arabiemiirikuntien asevoimat ovat luotettava aseiden vastaanottaja, ja ne toimivat Jemenissä Jemenin ”laillisen hallituksen pyynnöstä turvallisuustilanteen vakauttamiseksi”. Niinistö korosti vientilupien kohdalla tarkkaa tapauskohtaista harkintaa ja tilanteen seuraamista¹⁰⁷.

Arabiemiirikunnat on osallistunut Jemenissä sotatoimiin osana Saudi-Arabian johtamaa koalitiota. Koalitio on YK:n selvityksen mukaan syyllistynyt kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vastaisiin laajoihin ja systemaattisiin hyökkäyksiin siviilikohteita vastaan. Tässä mielessä voidaan nähdä tulkinvaraisena se, ovatko Saudi-Arabian johtaman koalition toimet käytännössä vakauttaneet Jemenin turvallisuustilannetta. Arabiemiirikunnat on todistetusti käyttänyt Jemenin taisteluissa sekä ranskalaisvalmisteisia taistelupanssarivaunuja että venäläisvalmisteisia rynnäköpanssarivaunuja. Kesäkuussa Arabiemiirikunnat ilmoitti vetäytyvänsä Jemenistä^{108,109}.

PANSsarIVAUNUJA SUOMEN KAUTA BOKO HARAMIN VASTAISEEN TAISTELUUN

Valtioneuvosto myönsi kauttakuljetuslupan tšekkiläiselle Kingfisher S.R.O:lle kahdenkymmenen T72-panssarivaunun ja kahdenkymmenen BVP-1 panssariajoneuvon kuljettamiseksi Suomen kautta Nigerialaan. Osa ajoneuvoista kuljetettiin Tšekistä Nigerialaan vuoden 2015 aikana¹¹⁰. Kauttakuljetuslupa käsiteltiin valtioneuvoston yleisistunnossa viennin taloudellisen arvon vuoksi¹¹¹. Lain mukaan puolustustarvikkeiden, eli sotatuotteiden, kuljettamiseen Suomen kautta tarvitaan lupa, jos kuljetuksen viejä tai vastaanottaja sijaitsee Euroopan talousalueen ulkopuolella¹¹². Puolustusministeriön SaferGlobelle toimittamassa kauttakuljetusluvassa Kingfisher S.R.O oli merkitty virheellisesti chileläiseksi yritykseksi. Kun SaferGlobe kysyi asiaa, puolustusministeriöstä vahvistettiin, että yritys on tšekkiläinen ja kerrottiin, että virhe oli korjattu jo aiemmin¹¹³. Wikileaksin julkaiseman dokumentin mukaan kyseinen kauttakuljetusyritys on liittynyt kyseenalaisiin asekuljetuksiin¹¹⁴. Puolustusministeriö ei halunnut kommentoida Wikileaksin dokumenttia¹¹⁵. Kingfisher S.R.O ei vastannut SaferGloben sähköpostitse lähetettyyn yhteydenottopyyntöön¹¹⁶.

Lehtitietojen mukaan ajoneuvojen kuljetus on ainakin osittain tapahtunut kuljetuslentokoneella tuotteiden pikaisen käyttötarpeen vuoksi. Aikataulusuunnitelman perusteella lentokone on tehnyt kolme matkaa, joista ensimmäinen oli määrä tehdä vuoden 2015 helmikuussa. Aseiden myyjä on tšekkiläinen yritys Excalibur Group, jonka kanssa Nigerian armeija on tehnyt arvioiden mukaan yli 7,1 miljoonan euron kaupan¹¹⁷. Nigerian armeija on ostanut viime vuosina muun muassa Aasiasta ja Itä-Euroopasta huomattavan mää-

rän sotatuotteita kuten panssaroituja ajoneuvoja, pienaseita, taistelulentokoneita sekä merivoimien aluksia^{118,119}. Viime vuosina kasvanut hankittujen sotatuotteiden määrä johtuu Nigerian puolustusvoimien lisääntyneistä iskuista terroristijärjestö Boko Haramia vastaan¹²⁰. Vuonna 2002 perustettu järjestö vastustaa länsimaista koulutusta Nigeriassa ja ajaa islamistisen kalifaatin perustamista. Boko Haramin iskut ovat moninkertaisesti vuoden 2010 jälkeen. Järjestö on tunnettu itsemurhapommituksista sekä kidnappauksista kuten esimerkiksi huhtikuussa 2014 tapahtuneesta 276 koulutytön kaappauksesta^{121,122}.

Viime vuosina useampiin Suomen kautta kuljetettuihin aselasteihin on liittynyt epäselvyyksiä. Jos lähetykselle ei haeta asianmukaista kauttakuljetuslupaa, on kyse puolustustarvikkeiden maastavientirikoksesta. Tulli pyytää asiantuntijalausunnot vaadittavien lupien ja tullimenettelyjen osalta pääasiassa puolustusministeriöstä ja ulkoasianministeriöstä, minkä perusteella arvioidaan, onko rikosta tapahtunut. Tulli tutki kolmea puolustustarvikkeiden maastavientirikosta vuonna 2014 ja yhtä maastavientirikosta vuonna 2015. Vuoden 2014 asevalvontaraportissa esiintyivät Thor Libertyn ohjuslastia koskeva tutkinta on lopetettu kustannusperusteen vuoksi usean vuoden tutkinnan jälkeen¹²³. Saksasta lähtenyt laiton kuljetus tuli ilmi vuonna 2011, kun laiva pysähtyi Kotkan satamaan myrskyn vuoksi¹²⁴. Tarkastuksen yhteydessä huomattiin räjähteiden virheellisen lastaustavan lisäksi, että aluksessa oli lastina 69 Patriot-ilmatorjuntaohjusta, joille ei ollut kauttakuljetuslupaa¹²⁵.

TURKIN TURVALLISUUSVIRANOMAISILLE LAPUAN PATRUUNOITA

Puolustusministeriö myönsi kesäkuussa 2015 luvan 76 200 pat-

ruunan viemiseksi Turkin erikoisjoukoille. Marraskuussa 2014 puolustusministeriö oli myöntänyt vientiluvan noin 500 000 patruunalle, joiden loppukäyttäjäksi ilmoitettiin Turkin santarmit. Molemmat vientiluvat sai pieni-kaliiperisiin patruunoihin sekä urheilu-, metsästys- ja ammattikäytön komponentteihin erikoistunut Nammo Lapua Oy¹²⁶.

Vuonna 2015 Turkkiin myönsi viettiin patruunoita 400 000 euron arvosta¹²⁷, mutta SaferGloben tiedossa ei ole, vietiinkö patruunoita santarmeille, erikoisjoukoille vai molemmille, sillä asia ei selviä puolustusministeriön julkaisemasta tilastosta. Nammo Lapuasta kerrottiin SaferGlobelle, että yritys ei halua kommentoida vientejään¹²⁸. Kaikki vientiluvan saaneet patruunat ovat tarkkuusammunnassa käytettävää .308 Win -kaliiperia, erikoisjoukoille tarkoitettua .308 Win AP492 -patruunat myös lävistävät panssaria. .308 Win -kaliiperin patruunat ovat laajasti eri maiden asevoimien tarkka-ampujajyksiköiden sekä lainvalvontaviranomaisten käytössä¹²⁹.

Turkki on ollut lähiainakoina otsikoissa oikeusvaltioperiaatteen sekä ihmisoikeustilanteen taantumisen vuoksi. Heikkenevästä tilanteesta on syytetty konservatiivista ja islamistista enemmistöpuolue AKP:tä sekä presidentti Recep Erdogania¹³⁰. Maan oikeuslaitoksen riippumattomuus on heikentynyt, syytökset lainvalvontaviranomaisten ylimitoitettusta voimankäytöstä ovat lisääntyneet, ja median vapaus on rajussa laskussa. Viranomaiset ovat esimerkiksi ottaneet haltuunsa hallitusta kritisoineen maan suurimman sanomalehden Zamanin. Arvostelua on herättänyt myös tapaus, jossa poliisi ampui mielenosoittajan vuoden 2013 Gezi-puiston protestien yhteydessä. Tammikuussa 2015 Cizren kaupungissa poliisi ampui kuolettavasti päähän 12-vuotiaasta Nihat

Kazanhanian, joka oli heitellyt kiviä poliisia kohti^{131,132,133}.

Suomen asevientti Turkkiin on ollut kohtalaisen suurta erityisesti muutaman viime vuoden aikana. Vuonna 2013 Suomen sotatuoteviennin arvo Turkkiin oli 1,3 miljoonaa euroa, vuonna 2014 vientiä oli 7,4 miljoonan arvosta ja vuonna 2015 vastaavasti 3,6 miljoonan arvosta¹³⁴.

Turkin hallinnon ja Kurdistanin työväenpuolue PKK:n välinen konflikti ei näytä estäneen vientilupien myöntämistä kyseisille asevienneille, vaikka Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat ”vaakaasti päättäneet estää” sellaisten sotatuotteiden viennin, joita olisi mahdollista käyttää ”kansalliseen sortotoimintaan tai kansainväliseen hyökkäykseen tai jotka voisivat lisätä alueellista epävakautta.” Esteeksi Suomen vienneille ei ole nähty myöskään sitä, että jäsenvaltiot ovat päättäneet evätä luvan sellaiselta sotatuotteen vienniltä, joka ”aiheuttaisi tai pitkittäisi aseellisia konflikteja tai kärjistäisi jännitteitä tai konflikteja lopullisessa määrämaassa”¹³⁵.

Suomesta Turkkiin myönnettujen patruunoiden vientilupien kannalta huomionarvoisia ovat myös ulkoasiainministeriön Saudi-Arabiaa koskevat kommentit vuodelta 2015. Ulkoasiainministeriöstä perusteltiin Saudi-Arabiaan myönnettä kranaatinheitinten vientilupaa sillä, että kranaatinheitinten kaltaisia suuria asejärjestelmiä ei käytetä ihmisoikeusloukkauksiin. Riskialttiina taas pidettiin esimerkiksi käsiaseita, kiväärejä tai ammuksia, joita voitaisiin käyttää ihmisjoukkoja vastaan tai joilla esimerkiksi poliisi voisi uhata yksittäisiä ihmisiä. ”Emme anna lupaa sellaisille puolustustarvikkeille, joita voidaan käyttää ihmisoikeusloukkauksiin”, ulkoasiainministeriöstä todettiin tuolloin¹³⁶. Vuosina 2015 ja 2016 Turkkiin on kuitenkin myönnetty vientilupia

juuri patruunoille, joita voidaan käyttää esimerkiksi mielenosoittajia vastaan.

ASEVIENTEJÄ AUTORITÄÄRISEEN TURKMENISTANIIN

Valtioneuvosto myönsi toukuussa 2015 Sako Oy:lle vientiluvan kolmen eri tarkkuuskiväärimallin viemiseksi Turkmenistanin puolustusministeriölle. Päätös tehtiin äänin yhdeksän puolesta ja yksi vastaan¹³⁷. Aseiden euro-määräistä arvoa on tuskin pidetty huomattavan suurena, joten syy vientiluvan käsittelyyn valtioneuvostossa on todennäköisesti sen ulko- ja turvallisuuspoliittinen merkittävyys¹³⁸. Kutakin mallia oli lupa viedä kahdesta neljään kappaletta, minkä lisäksi vientilupa myönnettiin erilaisille varusteille. Syyskuussa myönnettiin uusi vientilupa 50 tarkkuuskivääriä, ja nyt myönnettyjen kiväärien malli oli yksi kolmesta aiemminkin luvan saaneesta mallista. Lisäksi myönnettiin lupa viedä varusteita kuten 50 kappaletta kiikaritähitäimiä sekä 100 000 patruunaa.

Turkmenistanin hallinnon kuvataan olevan yksi maailman sortavimmista. Turkmenistanin ensimmäisen presidentin Saparmyrat Nyýazowin pitkä hallintokausi alkoi Neuvostoliiton hajonamisen seurauksena vuonna 1991. Nyýazowin vuoden 2006 kuoleman jälkeinen vallanvaihdos toi ainoastaan nimellisen muutoksen eikä muuttanut vallitsevaa autoritääristä hallintotapaa. Uudeksi presidentiksi haki poliittisen pelin tulokseksi ainoastaan yksi ehdokas, Gurbanguly Berdimukhamedov¹³⁹. Presidentti sukulaisineen hallitsee valtiota rajoittamattomasti, ja presidentin henkilökultti on vahva¹⁴⁰. Vuonna 2008 uudistettu perustuslaki muutti valtion hallintotavan näennäisesti parlamentaariseksi¹⁴¹. Vuoden 2013 vaaleja varten perustettiin uusi monipuoluejär-

jestelmä, mutta kansainvälisten tarkkailijoiden mukaan äänestys ei ollut aikaisempia äänestyksiä vapaampi tai vähemmän korrumpoitunut¹⁴². Turkmenistanin oikeusjärjestelmän toimivuudessa on huomattavia vajavaisuuksia¹⁴³. Hallinnonvastaisia mielipiteitä esittäviä vaiennetaan ja poliittisia mielipidevankeja pidetään vangittuina keksittyjen tai epäselvien syytteiden varjolla¹⁴⁴.

Valtion hallinta ulottuu kaikkiin medioihin¹⁴⁵. Turkmenistanissa on maailman toiseksi heikoin lehdistönvapaus heti Pohjois-Korean jälkeen¹⁴⁶. Internetin käyttöä säädelään voimakkaasti; internetiä saa käyttää vain pieni osa kansalaisista, ja lisäksi internetiä sensuroidaan laajamittaisesti¹⁴⁷. Turkmenistanin hallinto on syyllistynyt useisiin ihmisoikeusloukkauksiin koskien sanan-, uskonnon- ja liikkumisen vapautta sekä muita ihmisoikeuksia¹⁴⁸.

EU:n yhteinen kanta asevienistä kieltää asetarvikkeiden myymisen valtioille, joissa riskinä on aseiden käyttäminen kansalliseen sortoon. Määrittelmän mukaan sisäinen sorto käsittää kiduttamisen, tahdonvastaiset katoamiset, mielivaltaiset pidätykset sekä muut ihmisoikeussopimuksissa määritellyt merkittävät ihmisoikeusloukkaukset¹⁴⁹. Turkmenistanin hallinto harjoittaa sisäistä sortoa kaikissa edellä mainituissa muodoissa, mutta tiedossa ei ole näyttöä siitä, että vientiluvan mukaisia aseita käytettäisiin sortotoimintaan. Tämän vuoksi vienti ei todennäköisesti ole EU:n yhteisen kannan vastainen. Vienti voidaan kuitenkin nähdä kyseenalaisena Turkmenistanin huomattavan heikon ihmisoikeustilanteen vuoksi.

SUOMALAINEN JA ISRAELILAINEN ASETEOLLISUUS YHTEISTYÖSSÄ

Suomen ja Israelin välinen aseita koskeva yhteistyö juontaa juu-

rensa 1950-luvulle, ja yhteistyö on jatkunut tiiviinä nykypäivään asti. Suomeen on esimerkiksi hankittu 2000-luvulla israelilaiselta puolustusalan yritykseltä Mikalilta 21 miljoonan euron arvosta sotatuotteita. Globaalisti Israel on nousut merkittäväksi sotateknologian maaksi, jonka yritykset kuuluvat maailman suurimpiin. Israelilaiset yritykset käyttävät hyödykseen sitä, että niiden sotatuotteita on testattu todellisissa konfliktiosuhteissa¹⁵⁰.

Vuonna 2015 puolustusministeriö myönsi viisi sotatuotteiden vientilupaa Israeliin. Patria sai kolme lupaa ja Noptel Oy kaksi. Tarkemmin kyseiset luvat koskevat huoltoa sekä sotatuotteita, joiden rakentamisessa suomalaiset ja israelilaiset yritykset tekevät yhteistyötä. Lisäksi yksi lupa myönnettiin siihen, että tuote palautetaan omistajalle. Vientiluvista ei kuitenkaan selviä, mihin tarkoitukseen luvat käytännössä on haettu. Suomen harjoittamaa tuotekehittelyä Israelin kanssa on haasteellista tutkia vuonna 2012 eduskunnan hyväksymän tietoturvasopimuksen vuoksi. Sopimus mahdollistaa turvallisuusluokitellun tiedon vastavuoroisen suojaamisen maiden välillä. Tämän on nähty vaikeuttavan keskustelun käymistä sekä laskevan kaupankäynnin läpinäkyvyyttä. Koska kyseinen sopimus on nähty aiheelliseksi solmia, voidaan olettaa maiden välillä olevan sotateknologian kehittelyyn liittyvää yhteistyötä¹⁵¹.

Kolmessa myönnettyistä luvista vastaanottajaksi on merkitty Elbit Systems Ltd. Israelin armeijalla on Elbit Systemsin miehittämättömiä lennokkeja (UAV), ja niitä on käytetty iskuissa palestiinalaisia siviilejä vastaan sekä valvonnassa Gazassa ja Länsirannalla¹⁵². Elbit Systems on ollut myös mukana rakentamassa Länsirannalle muuria, jonka kansainvälinen tuomioistuin on todennut laittomaksi¹⁵³. Yhdessä Patrialle myönnettyistä luvis-

ta vastaanottajana on Plasan Sasa, joka mainostaa kotisivuillaan, että yrityksessä työskentelee työntekijöitä, joilla on sotakokemusta, ja että suurin osa yrityksen tuotteista on suunnattu sotakäyttöön¹⁵⁴.

Laseretäisyysmittarimoduuleita kehittäväällä ja valmistavalla Noptelilla ei ole varsinaista tuotekehitysyhteistyötä Elbit Systemsin kanssa. Noptelin laseretäisyysmittareita on viety Israeliin asennettavaksi Elbit Systemsin miehittämättömiin lennokkeihin, jotka viedään Israelista loppukäyttäjälle Meksikoon¹⁵⁵. Patrian vientiluvat liittyvät siihen, että Patrian valmistamiin AMV-ajoneuvoihin hankitaan tai harkitaan hankittavaksi osajärjestelmiä Israelista. Patria ei kommentoinut vientilupien yksityiskohtia salassapitovelvollisuuksiin ja liikesalaisuuksiin vedoten. Patria korosti asiakkaidensa osajärjestelmille esittämiä tarkkoja suorituskykyvaatimuksia, jotka rajoittavat mahdollisten toimittajien ja valmistajien määrää¹⁵⁶.

Vaikka Suomen ja Israelin puolustusalan yhteistyötä usein perustellaan Israelin yritysten korkealla teknologisella osaamisella sekä muilla kaupallisilla syillä, laajemmassa poliittisessä kontekstissa yhteistyöhön liittyy monenlaisia ulottuvuuksia. Israel on Israelin–Palestiinan konfliktin osapuoli, toistuvasti rikkonut kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia sekä rakentanut laittomia siirtokuntia Länsirannalla¹⁵⁷. Israelilaiset aseteknologiayritykset hyötyvät käynnissä olevasta konfliktista. Myöntämällä lupia israelilaisen ja suomalaisen aseteollisuuden yhteistyöhön, Suomen voidaan katsoa edesauttavan konfliktin jatkumista ja sivuuttavan Israelin ihmisoikeusloukkaukset. Koska yritysten tuotekehitys vaatii pitkän aikavälin sitoutumisen tuottaakseen tuloksia, on Suomi osatekijänä Israelin–Palestiinan konfliktin ylläpitämisessä vielä pitkälle tulevaisuuteen.

SUOMEN ASETUONTI 2015

TYKISTÖAMMUKSIA, OLALTA LAUKAISTAVIA PANSsarINTORJUNTAOHJUKSIA JA KENTTÄRADIOITA

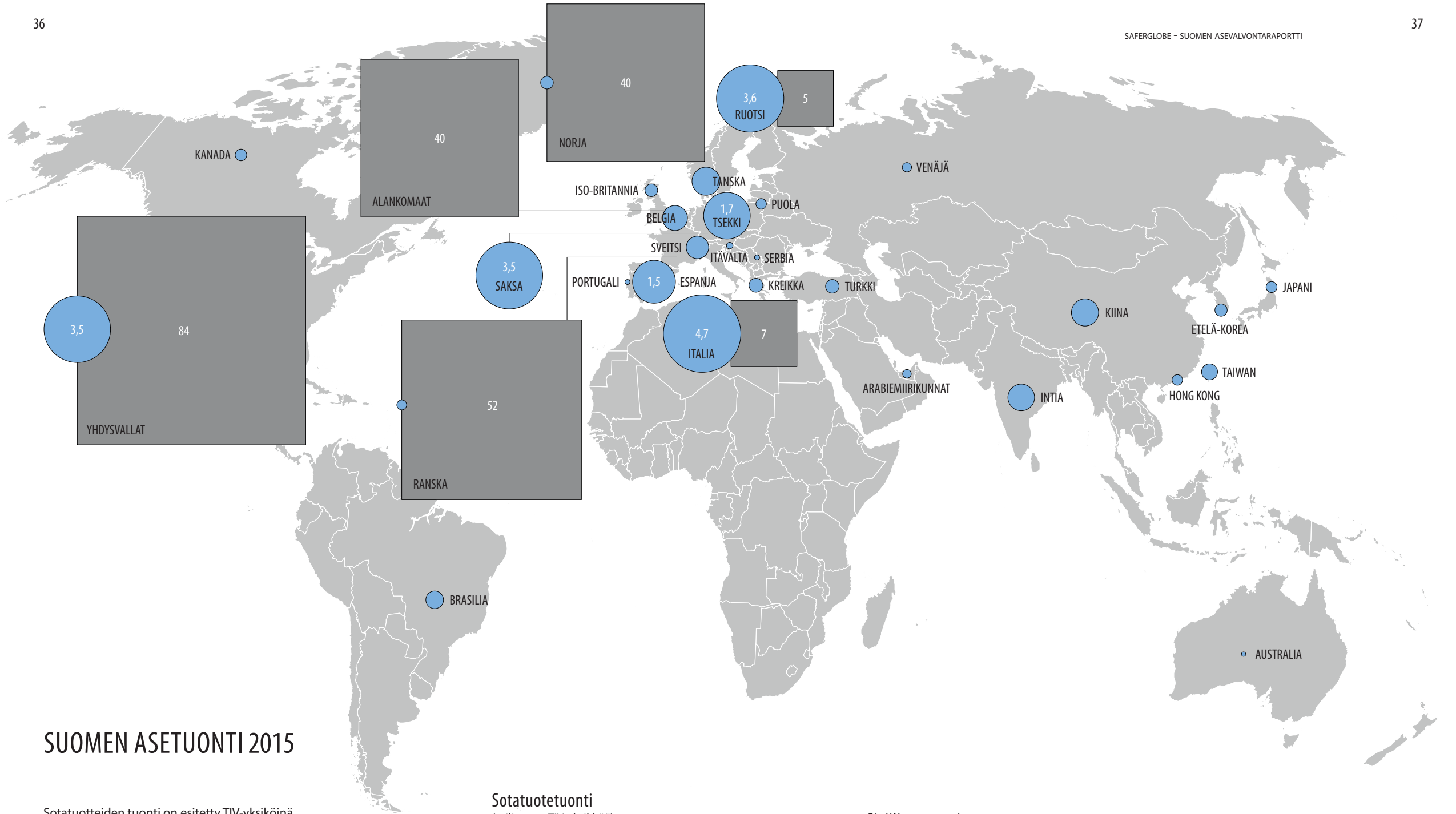
Suomen puolustusmenot olivat viime vuonna 2,69 miljardia euroa, ja näistä sotatuotteita koskevien hankintojen osuus oli 473,6 miljoonaa euroa¹⁵⁸. Valtion kokonaismenoista puolustusmenot olivat 5,0 prosenttia ja maan bruttokansantuotteesta 1,3 prosenttia^{159,160}. Tukholman kansainvälisen rauhantutkimusinstituutin SIPRI:n tilastojen mukaan Suomen sotilasmenot olivat rahamääräisesti vuonna 2015 Pohjoismaiden pienimmät Islantia lukuun ottamatta. Esimerkiksi Ruotsin sotilasmenot olivat liki kaksinkertaiset Suomeen verrattuna. Bruttokansantuotteeseen suhteutettuna Norja oli ainoa Pohjoismaa, jonka puolustusbudjetti oli Suomea suurempi¹⁶¹.

SaferGlobella on ollut käytössään kaikki puolustusministeriön vuonna 2015 tekemät sotatuotteita koskevat hankintapäätökset lukuun ottamatta yhtä ei-julkista päätöstä. Yhteensä jul-

kisia hankintapäätöksiä oli 27 kappaletta. Puolustusministeriö vastaa sotatuotehankinnoista, joiden hinta ylittää neljä miljoonaa euroa. Tätä pienemmät hankinnat eivät täten ole kuuluneet tarkastelun piiriin. Alla esitetyt hinnat ovat arvonlisäverottomia mahdolliset lisätilaukset eli optiot sisältäviä kokonaishintoja. Hankintojen toimitukset voivat jakaantua useammalle tulevalle vuodelle.

Suurimman sotatuotehankintakokonaisuuden muodostivat tykistöammushankinnat, jotka todennäköisesti pohjustavat puolustusvoimien 2015 keväällä lähettämää tietopyyntöä itseliikkuvan tykistön hankkimiseksi¹⁶². Arvoltaan 35,6 miljoonan euron hankintapäätös tehtiin 155mm panssariin hakeutuvien BONUS MK II -ammuk-sien hankinnasta ranskalaiselta Nexter Munitionsilta. Nammo Lapualta puolestaan päätettiin hankkia 155mm ammuskuoria 18,9 miljoonalla eurolla. Muita merkittäviä hankintapäätöksiä vuonna 2015 olivat noin 34 miljoonan euron arvoinen olalta laukaistavaa

Suurimman sotatuotehankintakokonaisuuden muodostivat tykistöammushankinnat.

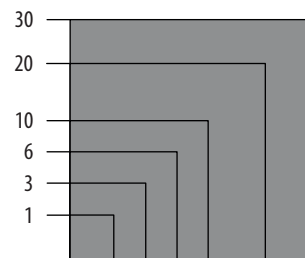

SUOMEN ASETUONTI 2015

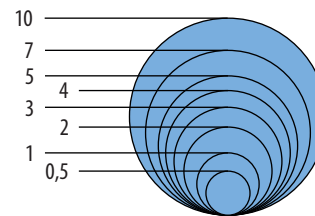
Sotatuotteiden tuonti on esitetty TIV-yksiköinä (Trend Indicator Value). TIV-yksikkö on SIPRI:n käyttämä tilastoarvo, joka on laskettu sotilaallisten resurssien tuotantokustannusten perusteella. Mukana ei ole sotatuotteiden tuontia maista, joista tuonnin arvo on alle puoli miljoonaa dollaria.

Siviiliaseiden tuonti perustuu tullin tietoihin. Mukana ei ole siviiliaseiden tuontia maista, joista tuonnin arvo on alle 10 000 euroa.

Sotatuotetuonti (miljoonaa TIV-yksikköä)

Siviiliasetuonti (miljoonaa euroa)

Laivue 2020 -hankkeessa Suomeen hankittuun yli miljardilla eurolla neljää uutta meritaistelualusta.

Puolustusmateriaaliteollisuudessa toimivien monikansallisten yritysten vuoksi tuontimaan identifioiminen ei aina ole yksiselitteistä.

Suomi oli Pohjoismaista suurin sotatuotteiden tuojia viime vuonna.

NLAW-panssarintorjuntaohjusjärjestelmää koskeva jatkohankinta, jonka osapuolina ovat ruotsalainen Saab sekä suomalaiset Insta DefSec ja Millog. Lisäksi puolustusministeriö teki hankintapäätökset ilmatorjuntaohjusjärjestelmien 40 miljoonan euron arvoisesta huollosta sekä BMP-2 taistelujoneuvojen 26,5 miljoonaa euroa maksavasta elinjaksopäivityksestä.

Puolustusministeriö hyväksyi vuonna 2015 myös esityksen Laivue 2020 -hankkeen virallisesta käynnistämistä, jonka tuloksena on arvioitu hankittavan neljää uutta meritaistelualusta, joiden rakentaminen ja varustaminen maksaisivat yli miljardi euroa¹⁶³.

Israelilaista Elbit Systemsiltä puolestaan päätettiin hankkia kenttäradioita noin 38 miljoonalla eurolla. Kauppa on jatkoa vuonna 2009 Elbitin kanssa tehdyille radiohankinnoille. Kauppa on myös jatkoa Suomen ja Israelin väliselle kiistanalaiselle ja varsinkin ihmisoikeusjärjestöjen kritisoimalle sotatuotteita koskevalle yhteistyölle, jota käsiteltiin myös tämän raportin sivulla 34. Kansalaisjärjestöt ovat nähneet Israelin kanssa käydyn asekaupan tukevan Israelin sotateollisuutta ja siten osaltaan vaikuttavan miehityksen jatkumiseen¹⁶⁴.

SOTATUOTETUONTIA TUTUISTA MAISTA

Puolustusministeriö ei pidä tarkkaa tilastoa Suomeen tuoduista sotatuotteista. Tästä johtuen SaferGloben tiedot Suomeen vuonna 2015 tuoduista sotatuotteista perustuvat SIPRI:n laatimiin tilastoihin. SIPRI:n tilastot eivät kata kaikkia sotatuotteita vaan ainoastaan heidän määrittelynsä mukaiset ”merkittävät aseet”, joita ovat esimerkiksi ilma-alukset, ilmatorjuntajärjestelmät, panssaroidut ajoneuvot, sensorit ja ohjukset, mutta eivät esimerkiksi rynnäkkökiväärit ja näiden patruunat¹⁶⁵. Puolustusministeriön edustajan mukaan SIPRI:n tiedot näyttivät oikealta

ainakin tuontimaiden suhteen. Hän kuitenkin muistutti, että puolustusmateriaaliteollisuudessa toimivien monikansallisten yritysten vuoksi tuontimaan identifioiminen ei aina ole yksiselitteistä¹⁶⁶.

SIPRI:n tilastoissa Suomi oli Pohjoismaista suurin sotatuotteiden tuojia viime vuonna 228 miljoonalla TIV-yksiköllä¹⁶⁷. Sotatuotteiden tuonti Suomeen vuonna 2015 oli SIPRI:n mukaan suurinta Yhdysvalloista, Ranskasta, Norjasta ja Alankomaista. Näiden lisäksi tuontia oli myös Italiasta ja Ruotsista. Alankomaita lukuun ottamatta kaikki edellä mainitut maat ovat SIPRI:n tilaston mukaan olleet Suomeen kohdistuneen asetuonnin kärkipäässä koko 2000-luvun. Norjasta ja Yhdysvalloista sotatuotteiden tuonti on ollut aiempaa suurempaa nykyisen vuosikymmenen aikana. Tämä tukee Suomen puolustusmateriaalipoliittisessa strategiassa tehtyä linjasta siitä, että tärkeimmät yhteistyösunnat löytyvät Euroopan unionin lisäksi Pohjoismaista ja Nato-maista¹⁶⁸.

Alankomaiden nousu vuoden 2015 tilastoissa johtuu maan kanssa aiemmin tehdystä sadan käytetyn Leopard 2A6 -taistelupanssarivaunun kaupasta. SIPRI:n mukaan Yhdysvalloista tuotiin puolestaan FIM-92 Stinger -ilmatorjuntaohjuksia viime vuoden hankinnan pohjalta. Yhdysvalloista Suomeen tuli myös MPQ-64 Sentinel -tutkia ja AIM-120C AMRAAM -ilmatorjuntaohjuksia, jotka soveltuvat Norjasta tuotuihin NASAMS-ilmatorjuntajärjestelmiin. Ranskasta tuotiin myös ilmapuolustukseen tarkoitettuja tutkajärjestelmiä, jotka olivat mallia Ground Master 400. Ruotsista alkoivat NLAW-panssarintorjuntaohjusten toimitukset, ja Italiasta saapui viimeisinkin NH-90 -kuljetushelikopteri^{169,170}.

SIVIILIASIASEITA LÄHELTÄ JA KAUKAA

Tullin alkuperämaiden mukaisten tuontitilastojen mukaan yli miljoonal-

la eurolla siviiliasia tuotiin Suomeen kuudesta maasta. Suurin Suomeen tuotujen aseiden lähde oli Italia, jota seurasivat Ruotsi, Saksa, Yhdysvallat, Tšekki ja Espanja. Samat maat löytyivät myös viime vuoden tuontitilastojen kärjestä. Kyseiset maat sijoittuivat lisäksi korkealle Small Arms Surveyn tekemässä kansainvälisessä aseiden vientiä koskevassa vertailussa vuodelta 2015. Suomeen tuotiin kuitenkin vuonna 2015 vähemmän pienaseita kuin muihin Pohjoismaihin Islantia lukuun ottamatta¹⁷¹. Suurimmat tuontimaat Euroopan maiden ja Yh-

dysvaltojen ulkopuolelta olivat Kiina, Intia, Brasilia ja Taiwan.

Euroopasta ja Yhdysvalloista Suomeen tuotiin eniten urheilu- ja metsästyskäyttöön tarkoitettuja haulikoita ja kivääreitä sekä niiden osia ja ammuksia. Brasiliasta tuonti koski tullin tilastojen mukaan myös lähes täysin kiväärien ja haulikoiden ammuksia. Kiinasta ja Taiwanista tuonti koski lähinnä jousi-, ilma- tai kaasukivääreitä sekä näiden osia ja tarvikkeita. Intia puolestaan oli suurin alkuperämaa Suomeen tuotaville revolverien ja pistoolien osille ja tarvikkeille.

Laatikko 4: Kustannussäästöjä Pohjoismaiden yhteisillä sotatuotehankinnoilla

Helsingissä toukokuun alussa pidetyssä pohjoismaisen puolustus-teollisuuden seminaarissa Suomi, Tanska, Norja ja Ruotsi allekirjoittivat sopimusliitteen koskien pohjoismaisia yhteishankintoja. Tämä niin sanottu yhteishankintasopimus on liite vuoden 2015 maaliskuussa allekirjoitettuun samojen maiden väliseen sopimukseen yhteistyöstä puolustusmateriaalialalla. Yhteishankintasopimus on merkittävä askel pohjoismaisen puolustusalan yhteistyön (NOR-DEFECO) syventämisessä.

Toukokuussa allekirjoitettu yhteishankintasopimus mahdollistaa osapuolten kesken kolme erilaista yhteishankintamenettelyä, jotka ovat aito yhteistarjous, koordinoitu tarjous ja hallitusten välinen yhteishankintamenettely. Aidon yhteistarjouksen kohdalla ”hankkijaosapuolelta laativat yhteistyössä kaikki olennaiset asia-

kirjat ja julkaisevat yhden ainoan hankintailmoituksen”. Yhteisistä hankinta-asiakirjoista huolimatta hankintaan osallistuvat osapuolelta voivat yhteisen sopimuksen lisäksi laatia erilliset sopimukset toimittajan kanssa. Koordinoidussa tarjouksessa erona on se, että yhteistyössä laadittujen asiakirjojen jälkeen kukin sopimusosapuoli julkaisee oman hankintailmoituksen ja laatii toimittajan kanssa omat erilliset sopimuksensa. Hallitusten välisessä yhteishankintamenettelyssä yksi sopimusosapuolista on hankintaa johtava osapuoli, joka muiden osapuolien toimesta toteuttaa hankinnan ja tämän jälkeen myy hankitun materiaalin tai palvelut muille osapuolille. Tällöin vain johtavalla hankkijaosapuolella on sopimusuhde toimittajan kanssa¹⁷².

Yhteishankintasopimuksen avulla on tarkoitus saavuttaa kustannussäästöjä sotatuotteiden hankinnassa sekä tiivistää yhteistyötä pohjoismaisen puolustus-teollisuuden toimijoiden välillä¹⁷³. Sotatuotteiden hintojen on arvioitu kallistuvan seitsemästä kymmeneen prosenttia vuodessa tai kaksinkertaistuvan seitsemän

vuoden välein¹⁷⁴. Yhteistoiminnan kautta pienemmillä mailla on mahdollista tilata suurempia määriä ja sitä kautta laskea yksikköhintoja.

Euroopan puolustusvirasto on kehottanut unionin jäsenmaita puolustuspolitiikassaan noudattamaan Pooling & Sharing -toimintamallia, jonka päämääränä on puolustuskyvyn kehittäminen yhteistyön ja kyvykkyyksien jakamisen kautta¹⁷⁵. Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan toukokuussa allekirjoittaman yhteishankintasopimuksen kaltaista sotatuotehankintoja koskevaa yhteistyötä ei muiden Euroopan maiden välillä ainakaan toistaiseksi ole tiedossa¹⁷⁶.

Puolustusministeriön edustajan mukaan yhteishankintasopimuksen kansainvälistä voimaantuloa ei ole kuitenkaan vielä ratifioitu. Sopimuksen mahdollistamia hankintamalleja voidaan ministeriön mukaan tästä huolimatta käyttää esimerkiksi tänä vuonna käynnistyneessä Pohjoismaiden yhteistä taisteluasukokonaisuutta koskevassa hankkeessa, jos näin sopimusosapuolten kesken erikseen päätetään.

- 77 Die Zeit (2015), Man schießt deutsch.
78 Deutsche Welle (2015), German arms maker Heckler & Koch 'illegally exported' rifles to Mexico. <http://www.dw.com/en/german-arms-maker-heckler-koch-illegally-exported-rifles-to-mexico/a-18437977>, luettu 15.8.2016.
79 EurActiv (2015), Brussels ready to give France budget leeway for security. <http://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/brussels-ready-to-give-france-budget-leeway-for-security/>, luettu 30.6.2016.
80 EurActiv (2013), Barroso urges 'credible reforms' in France in return for deficit grace period. <http://www.euractiv.com/section/euro-finance/news/barroso-urges-credible-reforms-in-france-in-return-for-deficit-grace-period/>, luettu 30.6.2016.
81 EurActiv (2015), France wins EU approval for two-year reprieve on deficit. <http://www.euractiv.com/section/euro-finance/news/france-wins-eu-approval-for-two-year-reprieve-on-deficit/>, luettu 30.6.2016.
82 EurActiv (2015), After France, Ireland wants EU budget flexibility. <http://www.euractiv.com/section/euro-finance/news/after-france-ireland-wants-eu-budget-flexibility/>, luettu 15.8.2016.
83 EurActiv (2012), Anti-austerity strikes sweep southern Europe. <http://www.euractiv.com/section/social-europe-jobs/news/anti-austerity-strikes-sweep-southern-europe/>, luettu 15.8.2016.
84 Robert, Aline (2016), Commission backs French labour law reforms. EurActiv. <http://www.euractiv.com/section/social-europe-jobs/news/commission-backs-french-labour-law-reforms/>, luettu 30.6.2016.
85 EurActiv (2016), Escalating strikes in France put Euro 2016 at risk. <http://www.euractiv.com/section/social-europe-jobs/news/escalating-strikes-in-france-put-euro-2016-at-risk/>, luettu 30.6.2016.
86 Raphael, Therese (2015), France Needs Both Economic Growth And Security. Bloomberg View. <https://www.bloomberg.com/view/articles/2015-11-19/paris-attacks-don-t-mean-france-has-to-sacrifice-economy-s-growth>, luettu 30.6.2016.
87 Spiegel, Peter, James Politi & Brunsden, Jim (2015), France slams European Commission on budget deficit warning. Financial Times. <https://next.ft.com/content/8fd2f2a-8d2f-11e5-a549-b89a1dfede9b>, luettu 30.6.2016.
88 EurActiv (2015), Brussels ready to give France budget leeway for security. <http://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/brussels-ready-to-give-france-budget-leeway-for-security/>, luettu 30.6.2016.
89 Spiegel, Peter, James Politi & Jim Brunsden (2015), France slams European Commission on budget deficit warning. Financial Times. <https://next.ft.com/content/8fd2f2a-8d2f-11e5-a549-b89a1dfede9b>, luettu 30.6.2016.
90 EurActiv (2016), Commission split on credibility of rules as Spain and Portugal get 'pardon'. <https://www.euractiv.com/section/euro-finance/news/commission-split-on-credibility-of-rules-as-spain-and-portugal-get-pardon/>, luettu 15.8.2015.
91 SaferGlobe (2015), Suomen asevalvontaraportti 2015. SaferGlobe, Helsinki. s. 22.
92 SaferGlobe (2014), Suomen asevalvontaraportti 2014. s. 12.
93 SIPRI (2016), Asia and the Middle East lead rise in arms imports; the United States and Russia remain largest arms exporters, says SIPRI. <https://www.sipri.org/media/press-release/2016/asia-and-middle-east-lead-rise-arms-imports-united-states-and-russia-remain-largest-arms-exporters>, luettu 8.7.2016.
94 Australian Defense Magazine (2016), Defence Business: BAE Systems and Patria gear up for Land 400. <http://www.australiandefence.com.au/news/defence-business-bae-systems-and-patria-gear-up-for-land-400/>, luettu 8.7.2016.
95 Taloussanommat (2015), Patria voi lähteä miljardien panssarikisaan. <http://www.taloussanommat.fi/teollisuustuotteet/2015/02/24/patria-voi-lahtea-miljardien-panssarikisaan/20152405/12>, luettu 8.7.2016.
96 SaferGlobe (2015), Suomen asevalvontaraportti 2015. S. 28–29
97 Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 5/2014 vp - K 13/2013 vp, Hallituksen vuosikertomus 2012; turvallisuusuhkien ja aseteknologian kehityksen vaikutus asevalvontaan. <https://www.edilex.fi/mt/uavm201400005>, luettu 27.06.2016
98 Entinen Metso Automation.
99 SaferGlobe Finland (2011), Suomen asevientit 2011. s. 25–26.
100 Puolustusministeriö (2015), Puolustustarvikkeiden maastavienti maittain ja tuoteluokittain (2002–2014). <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=148>, luettu 1.8.2016.
101 Patria (2016), Patrialle merkittävä ajoneuvojen toimitussopimus. <http://patria.fi/fi/media/tiedotteet/patrialle-merkittava-ajoneuvojen-toimitussopimus>, luettu 15.6.2016.
102 YLE (2016), Suomen asekauppa Lähi-idään moninkertaistunut – "eletään poikkeuksellisia aikoja" <http://yle.fi/utiset/suomen_asekauppa_lahi-idaan_moninkertaistunut_eletaan_poikkeuksellisia_aikoja/9046074>, luettu 1.8.2016.
103 IHS Jane's 360 (2016), UAE orders Patria AMVs. <http://www.janes.com/article/57535/uae-orders-patria-amvs>, luettu 16.6.2016.
104 Defense Industry Daily (2016), UAE orders AMV IFVs. <http://www.defenseindustrydaily.com/uae-orders-amv-ifvs-04698/>, luettu 16.6.2016.
105 Patria (2015), Patria ja KONGSBERG suuntaavat yhteistyössä Lähi-Idän uusiin hankkeisiin. <http://patria.fi/fi/media/tiedotteet/patria-ja-kongsberg-suuntaavat-yhteistyossa-lahi-idan-uusiin-hankkeisiin>, luettu 15.6.2016.
106 KK 70/2016 vp
107 KKV 70/2016 vp
108 IHS Jane's 360 (2015), Analysis: Emirati armoured brigade spearheads Aden breakout. <http://www.janes.com/article/53503/analysis-emirati-armoured-brigade-spearheads-aden-breakout>, luettu 21.6.2016.
109 The Guardian (2016), UN report into Saudi-led strikes in Yemen raises questions over UK role. <https://www.theguardian.com/world/2016/jan/27/un-report-into-saudi-led-strikes-in-yemen-raises-questions-over-uk-role>, luettu 21.6.2016.
110 SIPRI (2016), Trade Registers. <http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/trade_register.php>, luettu 18.6.2016.
111 Puhelinkeskustelu: puolustusministeriö – SaferGlobe, 17.6.2016.
112 Laki puolustustarvikkeiden viennistä 282/2012.
113 Puhelinkeskustelu: puolustusministeriö – SaferGlobe, 17.6.2016.
114 Wikileaks (2009), "BLUE LANTERN LEVEL 3: POST-LICENSE/PRE-SHIPMENT END-USE CHECK ON LICENSE 050183608". <https://wikileaks.org/plusd/cables/09STATE89282_a.html>, luettu 19.6.2016.
115 Puhelinkeskustelu: puolustusministeriö – SaferGlobe, 17.6.2016.
116 Sähköpostiviesti lähetetty 1.6.2016 osoitteeseen henychova@kingfisher.cz.
117 The News (2015), Nigeria buys arms from Czech dealer to fight Boko Haram. <http://thenewsnigeria.com.ng/2015/01/nigeria-buys-arms-from-czech-dealer-to-fight-boko-haram/>, luettu 18.6.2016.
118 DefenceWeb (2015), Recent Nigerian military acquisitions. <http://www.defenceweb.co.za/index.php?option=com_content&view=article&id=38580:recent-nigerian-military-acquisitions&catid=50:Lan d&Itemid=105>, luettu 18.6.2016.
119 SIPRI (2016), Trade Registers.
120 The News (2015), Nigeria buys arms from Czech dealer to fight Boko Haram". <http://thenewsnigeria.com.ng/2015/01/nigeria-buys-arms-from-czech-dealer-to-fight-boko-haram/>, luettu 18.6.2016.
121 Stanford University (2016), Mapping militant organizations: Boko Haram. <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/553>, luettu 19.6.2016.
122 Abubakar, Aminu (2015), FACTSHEET: How many schoolgirls did Boko Haram abduct and how many are still missing? <https://africacheck.org/factsheets/factsheet-how-many-schoolgirls-did-boko-haram-abduct-and-how-many-are-still-missing/>, luettu 19.6.2016.
123 Sähköpostiviesti: Tulli – SaferGlobe, 16.6.2016.
124 Helsingin Sanomat (2011), Luotisi Yllele: Räjähdealaatikat levisivät myrskyssä ympäri ruumaa. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1305551910516>, luettu 29.7.2016.
125 Helsingin Sanomat (2011), Kotkan räjähdelaivan lastina 69 Patriot-ohjusta. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1305551851871>, luettu 29.7.2016.
126 Nammo Lapua (2016), <http://www.lapua.com/fi/etusivu.html>, luettu 12.5.2016.
127 Puolustusministeriön julkaiseman tilaston mukaan Suomesta on vuonna 2015 viety Turkkiin tuotteita luokassa ML3a. Luokkaan kuuluu patruunoiden lisäksi myös muita ampumatarvikkeita. Viedyt ampumatarvikkeet ovat kuitenkin varmuudella patruunoita. Turkkiin on ollut 2015 voimassa vain kaksi ML3a-luokkaan kuuluvien sotatuotteiden vientilupaa, ja nämä kaksi lupaa ovat tekstissä esitellyt patruunoiden vientiluvat.
128 Puhelinkeskustelu: Nammo Lapua Oy – SaferGlobe, 20.9.2016.
129 Nammo Lapua (2016), Lapua Special Purpose. <http://www.lapua.com/upload/tuotteet/special-purpose/lapuaspecialpurpose2011eng.pdf>, luettu 10.5.2016.
130 Human Rights Watch (2015), World Report 2015: Turkey, Events of 2014. <https://www.hrw.org/world-report/2015/country-chapters/turkey>, luettu 22.5.2016.
131 Amnesty International (2016), Amnesty International Report: Turkey 2015/2016. <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkey/report-turkey/>, luettu 14.6.2016.
132 Helsingin Sanomat (2016), Viranomaiset ottivat haltuunsa hallintoa arvostelleen lehden Turkissa – "Tämä tarkoittaa lehdistönvapauden loppua". <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1457069067158>, luettu 12.5.2016.
133 Amnesty International USA (2013), Gezi Park protests: Brutal denial of the right to peaceful assembly in Turkey. <https://www.amnestyusa.org/sites/default/files/eur440222013en.pdf>, luettu 26.7.2016.
134 Puolustusministeriö (2016), Puolustustarvikkeiden vienti, siirto, kauttakuljetus ja välitys: Tilastot. <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=148>, luettu 13.9.2016.
135 Euroopan unionin virallinen lehti (2008), Neuvoston yhteinen kanta 2008/944/YUTP.
136 Vihreä Lanka (2015), Saudi-Arabia kelpaa aseasiakkaaksi Suomelle muttei Ruotsille. <http://www.vihrealanka.fi/node/14807/>, luettu 26.7.2016.
137 Valtioneuvoston viestintäosasto (2015), Valtioneuvoston yleisistunto 7.5.2015. <http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-aset_publisher/10616/valtioneuvoston-yleisistunto-7-5-2015>, luettu 27.6.2016.
138 Laki puolustustarvikkeiden viennistä 282/2012.
139 Bohr, Anette (2016), Turkmenistan: Power, Politics and Petro-Authoritarianism. <https://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/publications/research/2016-03-08-turkmenistan-bohr.pdf>, luettu 23.5.2013.
140 Human Rights Watch 2014, World Report 2014: Turkmenistan. <https://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/turkmenistan>, luettu 23.5.2016.
141 Reuters (2008), Eye on Image, Turkmenistan Overhauls Laws. <http://www.nytimes.com/2008/09/27/world/asia/27turkmenistan.html?ref=world&r=0>, luettu 23.5.2016.
142 Freedom House (2015), Freedom in the world. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/turkmenistan>, luettu 23.5.2016.
143 Amnesty International (2015), Annual report. <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkmenistan/report-turkmenistan/>, luettu 23.5.2016.
144 Human Rights Watch (2014), World Report 2014: Turkmenistan. <https://www.hrw.org/world-report/2014/country-chapters/turkmenistan>, luettu 23.5.2016.
145 Reporters Without Borders (2015), Turkmenistan. <https://rsf.org/en/turkmenistan#actions>, luettu 23.5.2016.
146 Reporters Without Borders (2015), 2015 World Press Freedom Index. <https://rsf.org/en/ranking/2015>, luettu 23.5.2016.
147 OpenNet Initiative (2010), Turkmenistan. <https://opennet.net/research/profiles/turkmenistan/>, luettu 23.5.2016.
148 Amnesty International (2015), Annual report. <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkmenistan/report-turkmenistan/>, luettu 23.5.2016.
149 Euroopan unionin virallinen lehti (2008), Neuvoston yhteinen kanta 2008/944/YUTP.
150 SaferGlobe Finland (2012), Muuttuva Asekauppa: Tapaustutkimus Suomesta ja Israelista. Taustapaperi 1. SaferGlobe, Helsinki. s. 7, 13, 15.
151 ibid. s. 33.
152 CorporateWatch (2015), Elbit Systems Ltd. <https://corporatwatch.org/company-profiles/elbit/>, luettu 24.6.2016.
153 Helsingin Sanomat (2010), Aseveljemme Israel. <http://www.hs.fi/paivanlehti/arkisto/Aseveljemme+Israel/aaHS201010105I1V505cnb?src=haku&ref=arkisto%2F>, luettu 25.6.2016.
154 Plasan Sasa (2016), About Us. <http://www.plasansasa.com/about-us-0>, luettu 23.6.2016.
155 Sähköpostiviesti: Noptel Oy – SaferGlobe, 8.8.2016.
156 Sähköpostiviesti: Patria Oy – SaferGlobe, 11.8.2016.
157 Human Rights Watch (2015), World Report 2016. Israel/Palestine. <https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/israel/palestine>, luettu 25.6.2016.
158 Puolustusministeriö (2016), Puolustusmenojen jakautuminen. <http://www.defmin.fi/tehtavat_ja_toiminta/puolustushallinnon_voimavarat/taalous/puolustusmenojen_jakautuminen/>, luettu 21.7.2016.
159 Puolustusministeriö (2016), Puolustusmenojen osuus valtion kokonaismenoista. <http://www.defmin.fi/tehtavat_ja_toiminta/puolustushallinnon_voimavarat/taalous/puolustusmenojen_osuus_valtion_kokonaismenoista/>, luettu 21.7.2016.
160 Puolustusministeriö (2016), Puolustusbudjetin osuus bruttokansantuotteesta. <http://www.defmin.fi/tehtavat_ja_toi-

LYHYT SANASTO

Sotatuote (Military material)

Tuote, joka on tarkoitettu sotilaskäyttöön. Suomen lainsäädännössä käytetään termiä puolustustarvike (defence material). Tuotteet on listattu EU:n puolustustarvikeluettelossa (Military List).

TIV (Trend Indicator Value)

TIV-yksikkö on Tukholman kansainvälisen rauhantutkimusinstituutin SIRPI:n kehittämä tapa mitata sotatuotteiden kauppaa. TIV-arvot lasketaan sotilaallisten resurssien tuotantokustannuksien perusteella. TIV-arvot eivät siten kerro tehtyjen asekauppojen myynti- tai ostohinnoista.

Siiviliase (Civilian firearms)

Ase, joka on tarkoitettu metsästyksen tai urheiluummuntaan. Pienaseita ja patruunoita viedään kuitenkin siviiliaseina myös asevoimille sekä viranomaisille. Siviiliaseista puhutaan myös kaupallisina aseina.

Kaksikäyttötuote (Dual-use good)

Tuote, teknologia tai palvelu, jota voidaan käyttää siviiliuontoisen käytön lisäksi joukkotuhooseen tai sen kuljettamisessa tarvittavan ohjuksen valmistamiseen tai jolla voidaan edistää yleistä sotilaallista toimintakykyä.

Vientilupa (Export licence)

Viranomaisen myöntämä lupa, joka tarvitaan sotatuotteiden, siviiliaseiden ja kaksikäyttötuotteiden viemiseksi Suomesta ulkomaille. Myönnetty vientilupa ei välttämättä johda toteutuneeseen vientiin.

SaferGloben käyttämä asekaupan ja asevalvonnan sanasto löytyy kokonaisuudessaan verkkosivuilta www.saferglobe.fi. Asevalvontaraportissa käytettyjä termejä ja analyysimenetelmiä avataan myös verkkosivuilta löytyvässä laatuselosteessa.

